

Lunds universitet

Kandidatuppsats i idé- och lärdoms historia

ILHK02

Handledare: David Dunér

VT2023

Vardagsmagi och läkekonst

En svartkonstbok från Glava

Mirella Arnell

Abstract

As part of the practices connected with folk medicine in Sweden, as well as in the rest of the Nordic countries, is an old literary genre grown from the combination of oral and literary traditions – *svartkonstböcker*, literally translated to black art books. These books were used by the professionals in the field of folk medicine, namely the wise old men and women. Contained in the books are rituals, incantations and recipes to help cure a wide array of diseases and afflictions. One specific *svartkonstbok* has been central for the following study. The book is part of the Archive of Originals at The Folklife Archives in Lund, although it was originally from the district of Glava in the region of Värmland.

This essay concerns itself with two main questions, as well as three more specific questions which are connected to one each of the main parts of the body of the essay. The two wider questions are (1) which thoughts and ideas are depicted in the *svartkonstbok*? and (2) how are these thoughts connected to a wider context within the history of ideas? To answer these questions, three themes have been analyzed within the *svartkonstbok* which, in turn, are connected to the three more narrow questions. These are (1) how did the materiality work within the magical practice?, (2) what was the role of words within the magical practice? and (3) what does the connection look like between the recipes in the book, the folk medicine at the time and the school medicine at the time?

Inledning	4
Bakgrund, syfte och frågeställning	4
Forskningsöversikt	5
Källmaterial och litteratur	8
Teoretiskt perspektiv och metod	12
Materialitetens magiska kraft	16
Att bli av med och att döda värk och vånda	16
Materiella redskap	17
Jordfasta stenar	17
Stallen och kreatur	18
Ordens magiska kraft	19
Andligheten i Glava Socken	20
Kristendom inom svartkonsten	20
Jesu Christi och namnens makt	21
Beskyddande Jungfru Maria	22
Belsebub, Lusse färd och Djefvulen	23
Sankte Bengt	23
Latin och påhittade ord	24
Folkmedicin och skolmedicin	25
Recept ur svartkonstboken	25
Utvecklingen av folkmedicin och skolmedicin	27
Slutdiskussion och sammanfattning	28
Käll- och litteraturförteckning	30
Otryckta källor	30
Bilaga	31

Inledning

Bakgrund, syfte och frågeställning

Människor har länge letat efter olika strategier och metoder för att hantera vardagslivet och de problem som kan uppstå däri. På den svenska landsbygden under senare halvan av 1800- och början av 1900-talet var fysiskt arbete en viktig del av vardagslivet. Såväl den egna hälsan som hälsan hos boskapen var väsentlig för att överleva och sjukdomar kunde därför vara förödande. I en tid och plats utan tillgång till varken läkare eller medicin fanns ett stort behov av människor kunniga inom läkekonst. Idag brukar vi hänvisa till dem som kloka gubbar och gummor och till sin hjälp hade de en gammal litterär tradition som skapats i samspelet mellan det talade och det skrivna ordet – svartkonstböcker.

Svartkonstböcker är ofta handskrivna sammanställningar av recept och ritualer ämnade att hantera vardagens åkommor och problem. De kan innehålla allt från hur du förbättrar eller försämrar någons jaktlycka till recept på mediciner för såväl människor som djur. Innehållet i svartkonstböckerna speglar föreställningar om hälsa, övernaturliga fenomen och magins inflytande över den materiella verkligheten.

De som utövade svartkonst ansågs i stor utsträckning besitta en särskild kraft. Att driva bort sjukdomsandar och demoner var inte något gemene man ägnade sig åt. För detta extraordinära värv var vissa extraordinära personer särskilt lämpade. Dessa personer var de som på något sätt skilde sig från mängden. Det kunde röra sig om allt från personer med fysiska anomalier, exempelvis personer med sex fingrar eller puckelrygg, till folkgrupper som ansågs onormala, bland annat samer och finnar.¹ Trots att det är svårt att veta mer om vilka personer som framställt och använt specifika svartkonstböcker är det alltså en genre med stark anknytning till människor som av olika anledningar varit särskilt socialt utsatta. Svartkonstböckerna fungerar därför som en ingång till vardagslivet hos marginaliserade människor, det vill säga människor som ofta förbises inom idéhistorisk forskning.

Att dessa människor inte i stor utsträckning tillägnats idéhistorisk forskning betyder inte att de inte bör tillägnas idéhistorisk forskning. I de ”vanliga” människornas vardagsliv finns en mängd tankar och föreställningar om livet och döden, magi och spiritualitet, hälsa och ohälsa samt flertalet andra teman som alla angränsar till det fundamentalt mänskliga – att försöka få grepp om och

¹ Carl-Herman Tillhagen, *Folklig Läkekonst*. Andra upplagan. Stockholm: LTs Förlag, 1962, s. 46-50

hantera vardagslivet. Vidare är det särskilt intressant med ett material, svartkonstböcker, som formats av människor som i så ringa mån haft makt och inflytande över textligt historiskt källmaterial.

Utgångspunkten för undersökningen är en svartkonstbok som är del av originalsamlingarna på Folklivsarkivet i Lund. Boken är daterad till perioden 1850-1920 och härstammar från Glava, en mindre ort strax utanför Arvika. Vad gäller innehållet finns beskrivet en mängd ritualer och recept för att hjälpa med olika åkommor och problem. Stora delar av texterna i boken berör problem och sjukdomar som kan uppstå i vardagslivet på landsbygden. Eftersom denna specifika svartkonstbok ensam fått utgöra källmaterialet för den här uppsatsen kommer en mer djupgående diskussion kring den framöver.

Syftet med den här uppsatsen är därmed att undersöka vilka aspekter av vardagslivet som synliggörs genom svartkonstboken. De övergripande frågeställningarna för uppsatsen är:

- Vilka tankar och föreställningar skildras i svartkonstboken?
- Hur är dessa tankar kopplade till en bredare idéhistorisk kontext?

För att besvara dessa kommer uppsatsens tre huvuddelar ägnas åt tre olika teman. Det första av dessa är materialitetens magiska kraft med alla de redskap, platser och ritualer det innefattar. Det andra temat är ordets magiska kraft vilket främst tar sig uttryck genom böner. Det tredje temat överlappar till viss del de två föregående genom att fokusera på recepten i boken och kontrastera föreställningar inom folkmedicinen med de inom skolmedicinen. Frågeställningarna kopplade till dessa teman är:

- Hur fungerade materialiteten inom det magiska utövandet?
- Vad var ordets funktion inom den magiska praktiken?
- Hur förhåller sig recepten i boken till tidens folkmedicin och skolmedicin?

Forskningsöversikt

Tidigare forskning som är relevant för undersökningen har huvudsakligen lyft svartkonst och svartkonstböcker utifrån ett av tre perspektiv - medicinhistoriskt, kulturhistoriskt eller religionshistoriskt. Gemensamt för mycket av den tidigare forskningen är att svartkonsten lyfts som

något alternativt, en bisats en i bredare historiskt överblick. Inom en stor del av forskningen har svartkonstens plats varit någonstans i periferin och den lyfts endast översiktligt i kortare stycken.

Härnäst följer en redogörelse för tidigare forskning med anknytning till frågeställningen. Alla verk som kommer diskuterats har tydliga kopplingar till ett av de tre tidigare lyfta perspektiven - medicinshistoria, kulturhistoria eller religionshistoria - vilket är varför de även här diskuteras med utgångspunkt i dessa kategorier.

Vårdens Idéhistoria är skriven av idéhistorikern Roger Qvarsell och gavs ut 1991. Qvarsell diskuterar olika sociala, kulturella, religiösa och moraliska föreställningar som legat till grund för hur vården organiserats och praktiserats. Boken är strukturerad utifrån olika teman, några av vilka är kirurgin, psykiatrin och kvinnors arbete inom vården. Utgångspunkten är de stora dragen inom den professionellt utövade vården, vilket innebär att folkmedicinen lyfts endast i väldigt liten utsträckning.² Det tema som främst är relevant för föreliggande arbete är institutionaliseringen av sjukvården eftersom det var en utveckling som skedde i stor grad under samma tidsperiod som svartkonstboken skrevs. Till följd av att Qvarsell tar avstamp i den professionella vårdverksamheten har texten dock endast i begränsad utsträckning varit hjälpsam för arbetet. Inom forskning kring folkliga botemetoder, vilket även innefattar föreliggande undersökning, används vårdbegreppet i mycket bredare bemärkelse vilket innebär helt andra avgränsningar jämfört med Qvarsell. Som en idéhistorisk undersökning av den professionella vården uppfyller boken väl sitt syfte. Eftersom frågeställningen för denna uppsats riktar fokus mot vård som den praktiserades utifrån folkmedicinens förutsättningar finns där en grundläggande skillnad i förhållande till Qvarsells arbete.

Forskningsrådsnämnden sammansatte 1988 en grupp personer med särskilda kunskaper och erfarenheter för en diskussion kring fenomenet kopplade till hälsa och ohälsa, vilket resulterade i antologin *Hälsa, Himmel, Helvete. Kulturförändring på gott och ont*. Där ingår bland annat kapitlet ”Alternativ medicin – en rörelse i tiden med gamla rötter” skrivet av Nils Östby. Östby är socionom och har arbetat med den statliga alternativmedicinkommittén. I texten ges en överblick över olika typer av alternativ medicin som används eller använts i Sverige. Östby redogör för olika grenar av den alternativa medicinen samt i vilken utsträckning de praktiserades. Som del av denna redogörelse lyfts de kloka gubbar och gummor som verkat inom folkmedicinen. Texten är relativt kort och ger en överblickande skildring för att undersöka den samtida alternativa medicinens karaktär. Folkmedicinens inflytande över den alternativa medicinen är väldigt litet, då fler

² Roger Qvarsell, *Vårdens idéhistoria*. Stockholm: Carlsson Bokförlag, 1991.

internationella strömningar och praktiker fått fäste.³ Den främsta skillnaden mellan föreliggande arbete i förhållande till Östbys ligger i intresseområdet. Östby lyfter den äldre folkmedicinen som del i en undersökning av sin samtid. Inriktningen mot folkmedicin i denna uppsats syftar till att undersöka svartkonstbokens samtid. Likheterna finns huvudsakligen i intresset för botemetoder utanför den institutionaliserade vården. Östbys text fungerar väl för att illustrera på vilket vis forskning i allmänhet, och medicinhistorisk forskning i synnerhet, intresserat sig för svartkonst och folkmedicin, det vill säga som en arkaisk eller utdöd föregångare till vad de egentligen är intresserade av att undersöka.

Relevant forskning inom etnologi, folkloristik och folklivsforskning samlas under benämningen kulturhistorisk forskning. Huvudsakligen relevant inom denna kategori har varit två böcker av folklivsforskaren Ebbe Schön, *Folktrons år* och *Häxkonster och kärleksknep*. Den första av dessa är främst inriktad mot högtider och folktron omkring dem. Många av årets högtidsdagar hade en stark anknytning till arbete, framför allt det arbete på landsbygden som hade att göra med jordbruk. Schön redogör i boken både för vilka dagar som firades och vilka föreställningar som var förknippade med dem.⁴ I *Häxkonster och kärleksknep* utgår Schön i viss utsträckning från rättsprotokoll men huvudsakligen från Nordiska museets folkminnessamling för att undersöka den trolldom kopplad till kärlek och fruktbarhet som främst kvinnor ansågs utöva. Några av de aspekter som lyfts är blåkullamyten, satanspakten, magi kring äktenskap och magi kring att skaffa barn. Svartkonsten och svartkonstnärerna diskuteras men, till följd av det valda materialet, främst utifrån sägnerna som spreds om dem.⁵ Sägner om svartkonsten har stora skillnader gentemot det som skildras i svartkonstböckerna. Föreliggande text utgår därmed från ett drastiskt annorlunda perspektiv, trots att liknande ämne behandlas, i förhållande till Schöns bok.

Inom religionshistorisk forskning finns många verk ägnade åt att undersöka häxprocesserna i Sverige. Flera av dem hade kunnat kopplas an till uppsatsens frågeställning till följd av rent tematiska likheter men kommer ändå inte lyftas här. Detta är av två anledningar. Den första är att forskningen om häxprocesserna i stor utsträckning utgår från rättsmaterial, vilket har stora skillnader till materialet föreliggande uppsats bygger på. Som del frågeställningen för denna uppsats har fokus riktats mot den ”vanliga människans” perspektiv, inte den uppfattning som skildrats

³ Nils Östby. ”Alternativ medicin – en rörelse i tiden med gamla rötter”. I *Hälsa, Himmel, Helvete. Kulturförändring på gott och ont*, Vera Novakova (red.), 17-22. Stockholm: Forskningsrådsnämnden, 1989.

⁴ Ebbe Schön. *Folktrons år*. Andra upplagan. Stockholm: Rabén Prisma, 1996

⁵ Ebbe Schön. *Häxkonster och kärleksknep*. Stockholm: Carlsson Bokförlag, 2008

utifrån maktavarnas ögon. Den andra anledningen är eftersom forskningen om häxprocesserna fokuserar på en annan tidsperiod. En av anledningarna till varför svartkonstboken från Glava är intressant är för att det framställdes under en tidsperiod med stora förändringar, där samhället i stort allt mer började röra sig i riktning mot det vi lever i idag. Med det sagt kommer dock ett religionshistorisk verk med tydligare tematisk koppling till föreliggande uppsats lyftas.

Doktorsavhandlingen *Med kroppen som instrument. En studie av new age med fokus på hälsa, kroppslighet och genus* är skriven av Lena Löwendahl och framlades 2002. Avhandlingens syfte är att undersöka och kartlägga hur människor inom new age ser på och förhåller sig till hälsa, kroppslighet och genus. Detta görs utifrån ett religionssociologiskt perspektiv såväl som ett genusperspektiv. Folkmedicinen lyfts endast kort i samband med en historisk överblick.⁶ Löwendahl undersöker dock hälsa och spiritualitet i kombination, vilket är ett genomgående drag även i svartkonstboken. Genom att fokusera på både new age och hälsa anknyter Löwendahls forskning tematiskt till uppsatsens frågeställningar, då det kopplar till botemetoder som befinner sig inom vardagslivets sfär. De stora skillnaderna mellan frågeställningarna i Löwendahls bok jämfört med denna text är delvis valet av tidlig avgränsning, eftersom Löwendahl fokuserar på samtida praktiker, och delvis inriktningen mot alternativ medicin snarare än, i svartkonstbokens fall, folkmedicin.

Källmaterial och litteratur

Följande del kommer ägnas åt att diskutera källmaterialet och sekundärlitteraturen som använts. Eftersom uppsatsens senare delar kommer gå djupare in på innehållet i svartkonstboken kommer härnäst följa en mer formell beskrivning samt en kortare kontextualisering och diskussion kring dess framställning. Litteraturen som lyfts är den som tillämpas i senare delar av uppsatsen.

Källmaterialet består av en svartkonstbok som är del av originalsamlingarna i Folklivsarkivet i Lund. Bokens acc. nr. i arkivet är O33 och härnäst kommer den hänvisas till främst som svartkonstboken men även som O33, i de fall ett förtydligande kan vara behjälpligt.

Svartkonstboken överlämnades till arkivet 1933 som en gåva av Gustav Svensson från Glava och mottogs av folklivsforskaren Carl Wilhelm von Sydow. Folklivsarkivet har daterat boken

⁶ Lena Löwendahl. *Med kroppen som instrument. En studie av new age med fokus på hälsa, kroppslighet och genus*. Lund: Studentlitteratur, 2002

till perioden 1850-1920. Till följd av ett redan avgränsat material har undersökningen därmed även en tydlig såväl tidslig som rumslig avgränsning. Den tidsliga avgränsningen är till perioden 1850-1920, perioden svartkonstboken skrevs, och den rumsliga avgränsningen är till Glava, orten boken härstammar från, men även ett bredare svenskt och nordiskt perspektiv kommer bitvis lyftas.

Boken är inbunden och i pärmarna finns brev och anteckningar. Totalt finns 49 uppslag. Vissa av sidorna har förtryckta linjer och andra är blanka. De flesta av texterna är skrivna på ett blad men det finns även texter som sträcker sig över flera uppslag. På några sidor finns flera texter på samma blad och andra sidor har lämnats tomma. Alla sidor är gulnade och fläckade men i vilken utsträckning skiljer sig åt. Texten är skriven i bläck och är vid flera ställen utsmetad till den grad att den inte går att läsa. Handstilen verkar inledningsvis vara densamma men mot slutet av boken skiftar den drastiskt. Den första gången handstilen förändras är skillnaden främst att texten är skriven mer kursivt än tidigare. Andra gången handstilen skiftar blir den mycket prydligare än tidigare. Mellanrummen mellan orden är tydliga och bokstäverna skiftar inte lika mycket i utseendet. Den sista texten i boken återgår dock till att mer likna handstilen som den såg ut i början.

I boken förekommer flera namn i olika besvärjelser och på en av bokens sidor står enbart ”Per Jönssen Wenestad” eller möjligtvis ”Per Jönsson Wenestad”⁷. Sven Nilsson står som avsändare av ett av breven som finns i bokens pärm. I samma brev nämns Per Persson i brevets sista mening vilken lyder ”Min kära Per Persson var snäll och årdnera något som drifver ut varken om Möjeligeta”. De namn som finns i de olika besvärjelserna och bönerna är Lars Svensson, Gustaf Svensson och Sven Larsson. Som tidigare lyft gavs svartkonstboken till Folklivsarkivet utav Gustav Svensson. Namnen stavas annorlunda men det skulle vara möjligt att det är samma person som åsyftas. Likväl verkar det finnas en möjlighet att Lars Svensson, Gustaf Svensson och Sven Larsson, det vill säga personerna som nämns i besvärjelserna, är släkt. Det hade varit intressant att se vilken information som går att hitta om dessa personer, materialet finns säkerligen att hitta i kyrkoarkiv, men det är ett tidsödande arbete som denna undersökning tyvärr inte haft utrymme för.

Språket i boken är ytterligare en anmärkningsvärd aspekt. Många ord är felstavade, stavas på olika vis genom boken eller är skrivna så som de skulle uttalas, ofta med en dialektal prägel. Exempelvis skrivs amen vid två ställen ”ammen” och på flera ställen skrivs istället för ”andars”, som i ”heliga andars”, antingen ”andas” eller ”andras”. Även ickereligiösa ord skiljer sig åt i hur de stavas. Bland annat skrivs ”jordfast” som ”jofast”, ”morgonen” som ”margonnen” och ”ägget” som ”ägget”. Passagerna som är rättstavade är få och väldigt korta. Genomgående i uppsatsen kommer

⁷ Svartkonstbok O33, [48V]

felstavningar inte markeras med [sic!] eftersom det hade gjort citaten väldigt svårlästa.

Stavningarna kommer inte heller korrigeras då citat används men för att det ska vara begripligt för läsaren kommer citaten, i de fall de kan vara svåra att förstå, ytterligare kommenteras och förklaras.

Vidare är det lämpligt att här berätta litet om Glava som ort och hur livet såg ut under den givna tidsperioden. Utgångspunkten för följande del har huvudsakligen varit *Glava Socken. I forntid och nutid*, utgiven 1936 av Glava Hembygdsförening. Glava är en mindre ort i närheten av Arvika. Stora delar av marken omkring bygden har länge använts för skogsbruk. Till följd av en ortens placering har det funnits goda förutsättningar för denna typ av industri. Glasälven rinner genom socknen och förbinder sjöarna Övre- och Stora Gla med Glavs fjorden, vilken genom Byälven har förbindelser till Vänern och Göta Älv. 1837 öppnades även Säffle Kanal vilken innebar möjligheter för större fartyg att färdas. Under de följande åren förbättrades möjligheterna att ta sig till Säffle och Arvika ytterligare. Landsvägen möjliggjorde förbindelser till Karlstad och Bergslagen. Även järnvägslinjerna Kil–Charlottenberg och Åmål–Kil, vilka invigdes 1871 respektive 1879, var mycket gynnsamma för Glavas industri.⁸ Även järnverken i socknen bidrog till ökade inkomster för bygdens invånare och gynnades stort av dessa förbindelser.⁹ Ytterligare industriverksamhet i orten var glasbruken. Till följd av god tillgång till vedbränsle och kvarts öppnades flera glasbruk varav ett, Glava Glasbruk, kom att ha stor påverkan på ortens fortsatta utveckling.¹⁰ Ekonomiskt gynnsam verksamhet för bygden innebar dock inte att befolkningen hade det gott ställt. Bruksägarna var ofta skuldsatta och arbetarna fick sin lön i naturaförmåner. Vidare var arbetet, särskilt för smederna, tungt för kroppen och tillgången till läkare var bristande.¹¹

Angående litteraturen som används mer aktivt i uppsatsen har den bestått av fyra verk. Dessa är *Folklig Läkekunst* av Carl-Herman Tillhagen, *Nordisk kultur XIX: Folketro* med redaktör Nils Lid och kapitel författade av Lid, Ferdinand Ohrt och Carl Wilhelm von Sydow, *Glava Socken. I forntid och nutid* utgiven av Glava Hembygdsförening med olika författare för varje kapitel samt SOU 1989:60 framställd av alternativmedicinkommittén. Hädanefter följer en kort redogörelse för deras innehåll såväl som några synpunkter kring hur de kommer tillämpas.

⁸ Glava Hembygdsförening, *Glava Socken. I forntid och nutid*, 1936, s. 150f

⁹ Glava Hembygdsförening, s. 159ff

¹⁰ Glava Hembygdsförening, s. 175ff

¹¹ Glava Hembygdsförening, s. 182ff

Folklig Läkekonst är skriven av folkloristen och etnologen Carl-Herman Tillhagen. Boken gavs ut första gången 1958 och i ny upplaga 1962. Det är ett omfattande verk med stort källmaterial som, vilket titeln antyder, skildrar den folkliga läkekonsten i stora delar av Sverige. Bokens olika delar är inriktade mot olika aspekter av läkekonsten, bland annat sjukdomsorsaker och förebyggande åtgärder, folkmedicinens specialister samt olika metoder för botande. Innehållet anknyter i stor utsträckning till det i svartkonstboken, vilket är varför *Folklig Läkekonst* tillämpas flitigt i uppsatsens tre huvuddelar. Tillhagens text har bidragit mycket med att kontextualisera svartkonstboken inom läkekonsten, främst genom att synliggöra kopplingarna mellan svartkonstboken och den läkekonst som praktiserades i Sverige generellt.

Nordisk Kultur XIX: Folketro är det nittonde bandet i samlingsverket *Nordisk Kultur*. Bandet gavs ut 1935 och redaktören är, som lyfts ovan, den norske folklivsforskaren Nils Lid. Boken innehåller tre kapitel, det första skrivet av Lid och de två senare av den danska folkloristen Ferdinand Ohrt respektive den svenska folkloristen Carl Wilhelm von Sydow. Kapitlen inriktar sig mot tre olika aspekter av nordisk folketro - magiska föreställningar och bruk, trollformler samt övernaturliga väsen. Endast de två första kapitlen har använts då det tredje, om övernaturliga väsen, inte har haft någon direkt anknytning till svartkonstboken. Svartkonstböcker mer generellt diskuteras i begränsad utsträckning av Ohrt i kapitlet om trollformler men Lid redogör mer utförligt för dem i kapitlet om magiska föreställningar och bruk. De teman som finns i svartkonstboken, främst i besvärjelserna och bönera, återkommer dock flitigt i *Folketro*.¹² Den har därför varit väldigt hjälpsam för att ytterligare kontextualisera svartkonstbokens innehåll, särskilt delarna av innehållet som anknyter till föreställningsvärldar och språklig tradition.

Lyft i viss utsträckning i föregående del är *Glava Socken. I forntid och nutid*, en sockenbeskrivning utgiven 1936 av Glava Hembygdsförening. De kapitel som använts är ”Glava sockens folkminnen”, ”Bygd och folkliv”, ”Industrien” och ”Det andliga livet” skrivna av fil. lic. C. M. Bergstrand, skriftställare Albert Palmquist, civilingenjör Åke Sahlin respektive kyrkoh. fil. kand. Karl Lagerlöf. Hembygdsföreningen bestämde att ge ut en sockenbeskrivning i samband med 200-årsminnet för Glava kyrkas byggande. Utöver de kapitel som redan nämnts innefattar boken även avsnitt om geologi, arkeologi, ortnamn, finnbebyggelsen, skolväsendet och Glava kyrkas historia. Hur innehållet i de olika kapitlen tillämpats har skiljt sig lite åt beroende på vilket vis de varit relevanta för olika delar av uppsatsen. Den stora förtjänsten som alla kapitel bidragit med är dock att kontextualisera svartkonstboken rumsligt. Genom den övriga litteraturen som används, vilken

¹² Nils Lid. (red.). *Nordisk Kultur XIX: Folketro*. Köpenhamn: J. H. Schultz forlag, 1935

mest är texter av överblickande karaktär, har delar av arbetet blivit mer generella och därmed kommit längre ifrån vardagslivet mer konkreta aspekter. Att kunna koppla svartkonstboken till en ort, särskilt på det vis den skildras i *Glava Socken*, har inneburit att svartkonstboken, i större utsträckning än annars hade varit möjligt, placerats i ett dynamiskt och mångfacetterat vardagsliv.

Det sista verket innefattat i litteraturen för uppsatsen är SOU 1989:60. Det är en av statens offentliga utredningar som framställdes av alternativmedicinkommittén med syfte att undersöka alternativ medicin som den utövades i Sverige under det sena 1900-talet. Som del av undersökningen ger författarna en bredare historisk kontext till sjukvården och läkekonsten utifrån dess utövande inom både skolmedicin och folkmedicin. Folkmedicinen, kategorin svartkonsten tillhör, behandlas som en arkaisk kontrast till den naturvetenskapliga folkmedicinen. Författarna lyfter därmed främst folkmedicinen då den influerat skolmedicinens utveckling och när folkmedicinen diskuteras för sig själv är det väldigt ytligt och överblickande.¹³ Till följd av detta har möjligheterna att tillämpa texten varit begränsade. Den förekommer främst som hjälpmedel för att diskutera folkmedicinens och skolmedicinens parallella utveckling, vilken behandlas i uppsatsens sista del.

Teoretiskt perspektiv och metod

Balansen mellan teori och metod i arbetet har varit väldigt asymmetrisk, vilket är varför det inledningsvis är passande med en förklaring till hur det kommer sig. Från början av det här arbetet har materialet legat i centrum och en stor del av arbetet har bestått av att transkribera svartkonstboken. Detta har haft två betydande konsekvenser vad gäller teori och metod.

Den första är beslutet att inte fokusera på någon slags djuplodande analys utifrån en särskild teori. Jag menar att det hade krävts flera olika teorier för att kunna inkorporera alla intressanta aspekter av boken, vilket hade lett till en spretig och otillfredsställande analys. Vidare anser jag att en av de mest intressanta egenskaperna i materialet, det vill säga svartkonstboken, är hur så olika texter platsar i ett och samma verk. Av dessa anledningar används istället teoretiska inspirationskällor som har varit mer behjälpliga i att uppnå arbetets syfte än vad en rigorös tillämpning av teori och begrepp hade varit.

¹³ SOU 1989:60. Alternativmedicinkommittén. *Huvudbetänkande från alternativmedicinkommittén*

Den andra konsekvensen är att metoden, transkriberingen, varit central för arbetet. Mycket av tiden har gått åt att läsa, läsa om och fundera kring tillvägagångssätt för att på ett rimligt sätt transkribera svartkonstboken. Av den anledningen är det passande att upplåta mer utrymme åt att redogöra för och reflektera kring metoden och de svårigheter som kommit med den. Det är inte nödvändigtvis en väsentlig del för innehållet i själva uppsatsen men det har varit en förutsättning för förståelsens av svartkonstbokens innehåll, vilket är varför det ändå är viktigt att vara transparent och redogöra i så stor utsträckning för tillvägagångssättet.

Med det sagt följer här en redogörelse för de teoretiska inspirationskällorna samt en mer utförlig diskussion kring metoden.

Den mer teoretiskt inriktade diskussionen som följer har att göra med möjligheten att skriva så kallad idéhistoria underifrån. Traditionellt sett har idéhistorisk forskning i stor utsträckning fokuserat på de större dragen eller de större influenserna. De ”vanliga” människornas idéhistoria har lämnats åt den folkloristiska eller etnologiska forskningen att undersöka. Med det sagt finns det såklart flera idéhistoriska verk som ägnat sig åt denna typ av forskning. De innefattar inte något entydigt teoretiskt ramverk men ett par av dem har använts som inspirationskällor vad gäller teoretiskt perspektiv. Främst relevant har varit *Tänka, tycka, tro. Svensk historia underifrån* med redaktörerna Gunnar Broberg, Ulla Wikander och Klas Åmark. Ytterligare teoretiska inspirationskällor har varit Carlo Ginzburgs *Osten och maskarna* och Ronny Ambjörnssons *Den skötsamme arbetaren*.

I förordet till *Tänka, tycka, tro. Svensk historia underifrån* redogör Broberg, Wikander och Åmark för vad de benämner åtta teser om historia underifrån. Dessa teser fungerar genom att synliggöra några centrala aspekter av denna typ av historieskrivning samt varför den är viktig. Ett urval har gjorts utav tre teser som varit särskilt relevanta för arbetet, vilka kommer lyftas härnäst.

Den tredje utav teserna om historia underifrån lyder att historia underifrån är kroppens och känslornas historia. Främst intressant utav det författarna skriver om kroppens och känslornas historia är att det är på och genom kroppen som makt utövas och människor kategoriseras.¹⁴ Läkekonst i alla dess former går därmed att betrakta som ett slags maktutövande och övergången från folkmedicinen till skolmedicinen blir en maktförskjutning där makten förflyttas längre bort från de kroppar den utövas på.

¹⁴ Gunnar Broberg, Ulla Wikander & Klas Åmark. ”Förord: Att skriva historia underifrån”. I *Tänka, tycka, tro. Svensk historia underifrån*, Gunnar Broberg, Ulla Wikander & Klas Åmark (red.), 7-12. Stockholm: Ordfronts förlag, 1993, s. 9f

Nästföljande tes, den fjärde, är att historia underifrån är historia inifrån. Författarna lyfter religionens vikt inom idéhistorisk forskning, vilken de menar längre försumrats. Religionen bör vara central eftersom den i så stor utsträckning påverkar människors världsbild. Att ha sin utgångspunkt i religionen möjliggör även en utgångspunkt i det många människor själva upplevt vara viktigt i sina liv, snarare än att lägga fokus vid stora händelser som upplevs centrala i efterhand men som i individens vardagsliv inte spelat någon större roll.¹⁵ De religiösa inslagen inom svartkonsten är centrala för förståelsen av helheten. I böner och besvärjelser förtäljs mycket kring vad människor önskat och värderat samt vilka orsaker som de tillskrivit sina problem. Att inte ägna svartkonstens religiösa aspekter tillräckligt utrymme hade lett till en bristfällig förståelse av tidens läkekonst.

Den sjätte av teserna lyder att historia underifrån är en historia om relationer mellan individer och kollektiv. En del av att bli människa, menar författarna, är att lära sig anpassa sig till andra människor men samtidigt skapa en individualitet. Det finns många typer av gruppstillhörigheter och de har haft olika slags inflytande på människors liv.¹⁶ En förutsättning för att diskutera svartkonstbokens lokala kontext, det vill säga orten Glava, är att det finns ett samspel mellan individen och gruppen. Svartkonstboken fungerade som ett redskap för botande av bygdens invånare, och hade därmed inflytande över gruppen, men har även framställts utifrån gruppens behov och förutsättningar.

Vad gäller metod inleddes undersökningen genom att parallellt läsa och transkribera svartkonstboken. Handstilen var inte enkel att tyda och därför markerades de ställen där det var svårt att tyda vad som stod för att återkommas till senare. Efter att ha gjort en första genomläsning och transkribering lästes texten igenom igen, den här gången med fokus på de ställen som markerats antingen till följd av svårigheter att tyda innehållet eller eftersom det fanns flera möjliga tolkningar. Under arbetet med själva uppsatsskrivandet har utgångspunkten främst varit transkriberingen men originaltexten har lästs parallellt vid många tillfällen. Orsakerna till det är delvis för att vara extra noggrann med att återge citaten korrekt men delvis även eftersom kontexten boken framställdes inom blivit allt tydligare vilket lett till större säkerhet i tolkningarna som gjorts.

I transkriberingen av boken har texterna, i den mån det varit möjligt, återskapats likadant som de förekommer i handskriften. Fördelarna av det beslutet väger definitivt upp för nackdelarna

¹⁵ Broberg, Wikander & Åmark, s. 10

¹⁶ Broberg, Wikander & Åmark, s. 11

men det är inte att säga att det har varit oproblemiskt. Det har främst funnits två problem, det första gällande transkriberingsprocessen och det andra i arbetet med den färdiga transkriberingen.

Det första problemet har grundats i att försöka återskapa en handskriven text som datorskriven. I en handskrift går att klämma in ord mellan raderna, klottra i marginalerna och rita tecken eller symboler som inte alltid är möjliga att återskapa i digitala program. Från fall till fall har det behövt göras bedömningar huruvida det är rimligt att försöka återskapa handskriften med datorns verktyg eller huruvida det skulle ändra innehållet alltför mycket. I många av dessa fall har försök gjorts att återskapa handskriften så liknande som möjligt med hjälp av skrivprogrammets funktioner, bland annat genom att ändra teckenstorleken, göra indragningar i texten och använda överstrykningar. Vad gäller de olika symboler och linjer som ligger utanför datorns begränsningar har kortare beskrivningar av vad boken innehåller infogats. Anmärkningarna har varit korta indikationer av vad som finns på sidorna.

Det andra problemet har inte i lika stor utsträckning varit ett problem utan snarare en försvårande faktor i arbetet. Eftersom många ord är felstavade i boken är de även felstavade i texten och går därför inte enkelt att söka efter. Under arbetet utifrån den tematiska indelningen av innehållet hade det varit enklare att kunna söka efter orden med hjälp av datorns funktioner men den möjligheten har alltså inte funnits. I många fall har istället transkriberingen ögnats igenom ett flertal gånger, delvis för att hitta texterna som sökts och delvis för att undvika att missa någon relevant text. Det bör snarare beskrivas som en frustrerande faktor än en problematisk men har ändå inneburit en svårighet under arbetet med texten.

Under arbetets gång har fler och annorlunda utmaningar anträffats än vad som inledningsvis förväntades. Svårigheten att tyda vad som står i boken var den mest uppenbara och har vid tillfällen varit utmanande att ta sig förbi. Att ha så begränsad kunskap om hur, var och av vem boken framställts har främst varit svårt att hantera under skrivandet. Det har lett till att ifrågasättande av vilka slutsatser det egentligen är möjligt att dra och huruvida de skulle kunna vara intressanta ur ett större perspektiv. Det är en begränsning i materialet som är svår att undkomma, särskilt inom ramen för detta arbete.

Materialitetens magiska kraft

Undersökningen har delats in i tre delar under rubrikerna ”Materialitetens magiska kraft”, ”Ordets magiska kraft” och ”Folkmedicin och skolmedicin”. Dessa kategorier överensstämmer väl med alla texter som finns i svartkonstboken, vilket är varför indelningen används även här. Under arbetets gång har dessa kategorier fungerat genom att synliggöra likheter och skillnader texterna emellan. Det är dock inte att säga att de är utan brister. Kategoriseringen av materialet har varit tematisk och vissa teman förekommer såväl materiellt som i språket. Det tydligaste exemplet på detta är jordfasta stenar som figurerar både som fysiska stenar och som metafor. I dessa fall kommer temat i fråga lyftas under den rubrik det förekommer i störst utsträckning, i stenarnas fall som materialitet, och behandla alla temats aspekter även om vissa delar rent tematiskt hade platsat bättre i en annan del av uppsatsen.

Följande del kommer fokusera på olika teman kring den materialitet som förekommer i svartkonstboken. Det innefattar redskap och platser som är del av bokens ritualer. Utöver att redogöra för innehållet i svartkonstboken kommer det även genomgående att placeras in i en bredare kontext, huvudsakligen med utgångspunkt i tidens folkmedicin men även, i den utsträckning det är möjligt, anknyta till föreställningar inom folktron.

Att bli av med och att döda värk och vånda

Den första texten i boken har rubriken ”att sätta bort värk och veder” och beskriver en ritual som ska göra så att personen som genomför den blir av med värk i sin kropp. Ritualen innefattar att binda tråd av segelgarn runt värken en kväll. Följande morgon ska tråden grävas ner och personen som utför ritualen ska tre gånger läsa en text om att värken i faderns och heliga andars namn ska dödas i jorden.¹⁷ Häri framgår två steg i processen att bli av med värk. Det första är att förflytta värken utanför kroppen, i det här fallet till en tråd, och det andra är att förgöra värken genom att gräva ner den.

Värken var inte nödvändigtvis strikt anknuten till det materiella, vilket påvisas av de botemetoder av annan karaktär som Tillhagen redogör för. Dock verkar det bakom flera av botemetoderna finnas en föreställning att värken existerar genom sin koppling till det materiella.

¹⁷ O33, [1R]

För att bli av med värken behövde dess materiella anknytning dödas, vilket innebar att värken först behövde överföras till något man var villig att döda. Ett exempel på en botemetod av det slaget som Tillhagen lyfter är att den som utsatts för värk skulle sova bredvid en katt eller en hund, varpå värken överfördes till djuret i fråga som sedan skulle bli svagare och svagare tills det dog.¹⁸

Materiella redskap

De redskap som används i bokens olika ritualer är inte i någon mån extraordinära eller ovanliga. Det är vanliga föremål som, för en person som levde på landsbygden, inte var särskilt svåra att få tag på. Exempelvis är ett sådant slags föremål en ekpåle, vilken ska användas i en ritual för att driva bort ondska från en byggnad. Pålen ska vara fyrkantig och slås ner i marken med tre slag. På ena sidan ska göras en inskrift och på de andra sidorna ska borras, tre hål i respektive sida av pålen. I varje borrhål ska sedan hår från varje boskapsdjur instoppas. En text ska läsas högt men det specificeras inte vem som ska läsa eller huruvida den ska läsas innan, under tiden eller efter ritualen genomförs. Texten som ska läsas lyder ungefär ”Fasst död och dom mig förestår män denna pål jag neder slår I detta falsks och kräturs namn och tager bort all ont av detta hus fast en månad och sedan ett år och sedan så länge varden står Detta befäller Jesu Christi egen af bild ammen”¹⁹.

Jordfasta stenar

Återkommande i många av besvärjelserna och ritualerna är jordfasta stenar. Även inom läkekonst i stort har jordfasta stenar haft en särskild magisk funktion. Regnvatten som samlats på stenarna ska hjälpa med flertalet åkommor och det finns många ritualer involverande att gräva ner olika föremål under stenarna.²⁰ Även i *Glava Socken. I forntid och nutid* lyfts ett exempel på en ritual innefattade en jordfast sten. För att få nyköpta kreatur att trivas skulle de ledas avigt kring en jordfast sten och

¹⁸ Tillhagen, s. 219

¹⁹ O33, s. [13R]

²⁰ Tillhagen, s. 110, 118, 132

sedan viska en fras i deras öra om att de kommer få mat och vatten liksom på platsen de kommit från.²¹

Jordfasta stenar i svartkonstboken förekommer främst som representant för något starkt, icke möjligt att åsamka skada på. Vid fyra ställen i boken förekommer någon variant av formuleringen ”icke mer skada änn en mus skadar en jord fast sten”²² åsyftande onda andars inflytande över en plats eller en varelses kropp och hälsa.

Som del av en ritual förekommer en jordfast sten vid ett tillfälle i svartkonstboken. Det är en ritual man ska ”nytja när dätt är konstigt”²³. Några textrader om att djävulens tillskyndelser ska vika från den utsatte ska skrivas på en lapp och viras om, vad jag tolkar som, ett ben. I texten står ”bån” snarare än ben men eftersom delar av texten är skrivna dialektalt och att ben, ofta från kyrkogårdar, är vanligt förekommande i andra ritualer verkar det sannolikt vara vad som åsyftas. Benet ska vara med personen under natten och nästföljande morgon ska personen gå till en jordfast sten och gräva ner benet och lappen där under.²⁴

Stallen och kreatur

En stor del av texterna i boken har som syfte att hjälpa med eller förebygga olika problem som kan uppstå i samband med hästar och boskap. I vissa fall är det längre textstycken som ska skrivas på en lapp och sättas upp i ett stall. Då åkallas även någon variant av treenigheten, ibland skrivs rakt ut ”den heliga treenighet” men ibland nämns specifikt faderns och den helige andes namn eller Jesu egen avbild. Uppmaningen lyder att onda andar och djävulen ska lämna platsen och lämna boskapens kroppars hälsa.

I en tidigare omnämnd beskyddande ritual används här från olika slags boskap som ska användas i samverkan med en träpåle och läsning utav en text. Bland de metoder för botande som diskuteras i Tillhagens *Folklig Läkekonst* finns, vilket redan påpekats, ett huvudsakligt fokus på människor. En stor likhet till läkekonsten som den skildras av Tillhagen är dock att olika utav

²¹ Glava Hembygdsförening, s. 83

²² O33, [21R]. Se även [11R], [16R] & [48R]

²³ O33, [17R]

²⁴ *ibid.*

kroppens produkter ska användas i ritualer. I många fall handlar det om att bruka olika slags kroppsvätskor men även hår och naglar är vanligt förekommande.

I de fall då det rör sig om mer konkreta problem, exempelvis under rubriken ”När en ko pisa blod”, ges även mer konkreta lösningar. Då ges istället recept involverande bland annat kaffeböner eller olika slags oljor. Recepten kommer att diskuteras i större utsträckning i ett senare avsnitt men denna skillnad i vilken typ av lösningar som passar för vilken typ av problem är ändå värd att anmärka redan här.

Ordens magiska kraft

Att ord, i synnerhet talat, har en magisk kraft är vanligt förekommande i nordisk folktro i stort. Lid lyfter exempel på detta i ”Magiske fyrestellingar og bruk”, det första kapitlet i *Nordisk Kultur XIX: Folketro*. Exemplet Lid nämner handlar om ölbrygning. För att få jätten att verka särskilt bra skulle man ropa då man lade i den. Om man istället nämnde något surt eller orent under ölbrygningen skulle den färdiga ölen få en sådan smak.²⁵ Liknande föreställningar förekommer i svartkonstboken men med en starkare koppling till det religiösa. Böner om att få hjälp av en gudomlighet eller besvärjelser som ska läsas för att avvärja det onda finns i överflöd i såväl svartkonstboken som annan religiös praktik. Utmärkande för ordens magi som den förekommer i svartkonstboken är dock dess mer praktiska karaktär. De är menade att användas för särskilda problem som kan uppkomma i vardagslivet.

Följande del av uppsatsen är alltså inriktad mot ordet och dess kraft. Utgångspunkten kommer främst vara de texter i svartkonstboken vars verkan finns i att de skrivs eller läses. Eftersom en övervägande del av dessa texter är av en religiös eller på annat vis spirituell karaktär kommer även liknande relevanta föreställningar inkorporeras, huvudsakligen utifrån hur de skildras i *Nordisk Kultur XIX: Folketro*. Inledningsvis kommer ges en överblickande redogörelse för det religiösa livet i Glava utifrån hur det skildras i *Glava Socken. I forntid och nutid*, huvudsakligen kapitlet ”Det andliga livet”.

²⁵ Lid, s. 57

Andligheten i Glava Socken

Eftersom de magiska orden som förekommer i svartkonstboken i så pass stor utsträckning har en religiös koppling är det inledningsvis passande att säga några ord om religiositeten i Glava under perioden. Värt att anmärka, vilket lyfts i hembygdsföreningens bok, är att väckelserörelsen under 1800-talet kom senare till Glava och närliggande orter jämfört med många andra delar av Sverige.²⁶

I *Glava Socken. I forntid och nutid* ges två skildringar av det religiösa livet, en utifrån kyrkans dokumentationer och en annan utifrån de informanter som levat under tiden och i efterhand berättat för arkiven och hembygdsföreningen. Kyrkans skildring får sägas vara någorlunda optimistisk och med stor sannolikhet präglad av att det var kyrkans män som insamlade informationen. Enligt denna kunde en övervägande majoritet av ortens invånare läsa såväl innan- som utantill i katekesen, så gott som alla hushåll ägde nya testamentet och folket i allmänhet läste på söndagseftermiddagar i bibeln, postillor eller andra andaktsböcker. Försäljning eller försök till sådant förekom inte vid kyrkorna under helgdagarna och ”villfarelse i vår kristna lära hade inom pastoratet icke förmärkts”²⁷. Hembygdsföreningen hävdar istället att det inte är en verklighetstrogen skildring. De menar snarare att kyrkobesöken i stor utsträckning skedde till följd delvis av gammal sed och delvis av tvång. Konsumtionen av spritdrycker var stor och ”ungdomen kunde föra ett vilt liv”²⁸

Kristendom inom svartkonsten

Omkring svartkonstböckerna och deras innehavare finns många sägner om deras förhållande till djävulen, att de arbetar med onda andar och allmänt föreställningar kring deras okristliga karaktär. I såväl svartkonstboken från Glava som i andra svartkonstböcker finns dock en genomgående kristen prägel. Katolska helgon tillbeds men framför allt åkallas treenighetens makt för att hjälpa den som utsatts för värk och sjukdom. Ritualerna som beskrivs görs ”i guds faders söns och den helige andas namn”²⁹ det vill säga med hjälp av treenighetens makt och kraft.

²⁶ Glava Hembygdsförening, 242f

²⁷ Glava Hembygdsförening, s. 244

²⁸ *ibid.*

²⁹ O33, [2R]

En besvärjelse som fanns i 1614 års kyrkohandbok lyder ”Jag besvär dig, du orene ande, i Guds, Faderns, Sonens och den Helige andes namn, att vika för denne Jesu Kristi tjänare N.N. Amen”³⁰. Liknande besvärjelser förekommer även i svartkonstboken men med viss variation. En av dessa lyder ”jag be svär dig gikt och och för manar dig värk att du nu stracks ut går af denna jesu christi tjänare NN i namn faders och sans och den helige andas namn amen”³¹. Liknande är en text som ska skrivas och på den nionde dygnet brännas upp, ”Jag besvär dig du orene Ande vid gud och den heliga treenigheten [...]”³². Texterna skiljer sig därefter åt mycket mer men en möjlig förklaring till varför bönerna är tydligare formulerade och skrivna, i förhållande till de andra texterna i svartkonstboken, skulle kunna vara att de är hämtade från religiösa källor som framställts av lärda personer. Det är dock väldigt osannolikt att skribenten till svartkonstboken själv har läst och skrivit av en kyrkohandbok från 200-300 år tidigare. Tyvärr har det inte varit möjligt att härleda till någon specifik närmre källa men utifrån liknande formuleringar i andra svartkonstböcker, samt eftersom svartkonstböcker ofta skrevs av av varandra, är sannolikheten större att religiösa fraser hämtats från diverse religiösa texter och predikningar och att de därifrån inkorporerats inom läkekonsten. Det vill säga författaren till denna specifika svartkonstbok har inte nödvändigtvis läst gamla kyrkohandböcker men det utesluter inte en mer ursprunglig källa av religiös karaktär.

Jesu Christi och namnens makt

Att namn har en magisk kraft, särskilt inom olika slags symbolisk magi, framgår i Lids kapitel ”Magiske fyrestellingar og bruk”. Genom att veta vad någon heter går att därigenom få en särskilt kraft över denne. Det kan även stärka magin att använda sig av ett namn.³³ Namnens kraft används i svartkonstboken på två vis. Den ena användningen av namn rör personen som ritualen utförs på. I texten som ska läsas står ”NN”, varpå personens namn ska användas. Ofta är det i en kontext liknande ”denna jesu christi tjänare NN”³⁴. Den andra användningen av namn förekommer främst i

³⁰ Tillhagen, s. 102

³¹ O33, [7V]

³² O33, [8V]

³³ Lid, s. 67

³⁴ O33, [7V]. Se även bl.a. [9V], [18R] & [19V]

slutet av texter som ska läsas då de avslutas med att något ska göras i någons namn. Främst är det formuleringar liknande ”i namn faders och sans och den helige andas namn”³⁵, alltså i faderns, sonens och den helige andes namn. Även vissa helgon åkallas på liknande vis, bland annat i ett textstycke som avslutas med ”I santa Pers och i santa Johans Namn”³⁶. Föreställningen kring namnens makt verkar alltså vara en liknande den som skildras utav Lid. Genom att använda någons namn i det magiska utövandet går att antingen få makt över personen eller använda sig av någon annans makt, främst guds eller Jesus.

Beskyddande Jungfru Maria

Jungfru Maria förekommer vid fyra ställen i boken, samtliga omnämmanden i längre böner. Den första av bönerna inleds ”Så säg Jungfru maria Låna mig Nycklarne dina medam jag beder för få och fårena mina”. Senare i svartkonstboken finns en bön med nästan identisk inledning. De enda skillnaderna är att vissa ord är stavade annorlunda och att den börjar vid jungfru Maria, det vill säga utan ”Så säg” i början. En bön med liknande inledning förekommer även i *Folkdiktning, visor, folktro, sägner och en svartkonstbok. Andra samlingen* från 1881. Bönen innefattas i svartkonstboken och står där under rubriken ”Att vargar ej skola taga kreatur”. Inledningen lyder ”Jungfru Maria och sante Per, låna mig nycklarna dina medan jag beder för få och fåren mina!”³⁷

Ett övergripande tema för de ritualer och trollformler i vilka jungfru Maria nämns är att de har som syfte att beskydda en plats eller en varelse. Bönerna i svartkonstboken är menade att läsas i en ladugård och har också syftet att skydda boskap från diverse rovdjur. Vanligt förekommande i trollformler mer generellt är att Maria fungerar som en medhjälpare åt Jesus.³⁸

³⁵ *ibid.*

³⁶ O33, [8V]

³⁷ <http://runeberg.org/wefolkdik2/> hämtad 2023-05-05, s. 404

³⁸ Lid, s. 90

Belsebub, Lusse färd och Djefvulen

För plågor i allmänhet, då problemet som ska lösas inte beskrivs, lyfts vid flera tillfällen Belsebub, Lusse färd och onda andar som ska drivas bort från en person, ofta i samband med att de ska dödas i jorden. Liksom i fallen med jesu christi tjänare N.N. verkar här finnas en särskild kraft i att åkalla namn. Belsebub och Lusse färd är inte de enda utav djävulens namn som används utan även satania och belialg är vanligt förekommande.³⁹ Kontexten direkt omkring dessa namn är svårtolkad och en längre diskussion kring detta kommer återkommas till.

I flera av de texter som innefattar djävulens olika namn finns dock någon slags uppmaning i jesu och treenighetens namn bortdriva och döda onda andar. Detta står i tydlig kontrast till de sägner som finns i överflöd kring svartkonstböcker och svartkonstens utövare. I såväl *Folklig Läkekunst* som ett flertal andra källor⁴⁰ skildras uppfattningar kring att de kloka fått sin makt, och ibland sina böcker, av djävulen själv.

Sankte Bengt

Ett textstycke som sträcker sig över fem sidor i boken har rubriken ”En maning” och är den överlägset mest utförliga bönen. Liksom de andra bönerna åkallas även här treenigheten, i det här fallet med mest fokus på gud fader och hans skapelser. Till skillnad från de andra bönerna lyfts utöver treenigheten även de fyra evangelister och de 12 apostlar samt ”alla heliga Profeter Patriarker och martyrer”⁴¹. Förbannandet av onda andar och personer görs i faderns och sonens namn men även ”vid Santa bängts ödmukhet och jungfru marie kyskhet”⁴². Jungfru Maria återkommer på ett par andra ställen men detta är enda tillfället Sankte Bängt nämns. Det skulle kunna vara så att Sankte Bängt åsyftar St Benedikt men med större sannolikhet rör det sig om Sankte Bengt som han skildras i en sägen från Lunda socken i Södermanland. Enligt denna var Sankte Bengt en man mer andlig än många andra, vilket är varför han kallades Sankte Bengt. I flera

³⁹ O33, [3R], se även [3V], [26V], [27R], [36V], [38R], [47V]

⁴⁰ En övervägande stor andel av de texter jag läst om trolldom och svartkonst i Sverige nämner detta. Bland andra *Nordisk Kultur XIX: Folketro, Häxkonster och Kärleksknep* av Ebbe Schön samt en stor mängd arkivmaterial från bland annat Folklivsarkivet i Lund och Nordiska Museet.

⁴¹ O33, [19R]

⁴² *ibid*

versioner av sägnen blev han anfallen av vargar då han var på väg till julottan och fick istället föra sin julotta i skogen omringad av vargarna. Stenhällen varpå han spenderade natten kallas Sankte Bengts kyrka.⁴³

Latin och påhittade ord

I samband med de olika namn för djävulen som diskuterats förekommer flera ord som vid första anblick verkar vara latin. En återkommande fras lyder ungefär ”teneta abenedika areba satania etator Belsebub Lusse färd belialg”, med viss variation i stavningen. Oftast följs det även av någon slags uppmaning att driva bort onda andar, antingen i allmänhet eller mer specifikt från en persons kropp eller en särskild plats. Det är dock inte fråga om några faktiskt latinska fraser. Möjligtvis skulle de kunna härstamma från latin men det är inga härstamningar som varit möjliga att spåra. Snarare fungerar orden på samma vis som exempelvis abracadabra, vilket Ferdinand Ohrt diskuterar i kapitlet ”Trylleformler” i *Nordisk Kultur XIX: Folketro*. Han benämner dessa som lønformlerne, trollformler och ord som för oss inte har någon språklig mening. Även Ohrt lyfter möjligheten att orden skulle kunna härstamma från bland annat latin eller grekiska och på så vis ursprungligen ha haft en betydelse utöver den kulturella som de tillskrivits i egenskap av att verka vara magiska ord.⁴⁴

En intressant aspekt i samband med detta är en av de förutsättningar som för svartkonstens faktiska verkan varit fundamental, nämligen föreställningen att botemedlens verkningsgrad är kopplad till huruvida personen som ska botas tror att det kommer fungera. Detta var gällande för alla typer av besvärjelser⁴⁵ men är särskilt anmärkningsvärt då det gäller ord utan en faktisk språklig innebörd, men även i anknytning till föregående styckes innehåll rörande ett icke-helgonförklarad helgon. Det synliggör också att det inte nödvändigtvis funnits ett behov av att besvärjelserna i allmänhet ska ha en särskild betydelse. Väsentligt var istället att läkekonsten upplevdes vara trovärdig.

⁴³ <https://www.hembygd.se/lunda/plats/13587/text/6957> hämtad 2023-05-05

⁴⁴ Lid, s. 80

⁴⁵ Tillhagen, s. 105. Se även s. 140

Folkmedicin och skolmedicin

Den tredje kategorin av texter i boken har, liksom den första, att göra med materialitet. Till skillnad från de texterna har dock dessa strukturen av recept och överensstämmer i större utsträckning med den folkmedicin som utövades, vilket är varför de behandlas separat.

Följande del av uppsatsen kommer i viss utsträckning utgå från de recept som beskrivs i boken för att beskriva folkmedicinen. Dessa kommer även placeras i en bredare folkmedicinsk kontext, huvudsakligen med utgångspunkt i Tillhagens *Folklig Läkekonst*. Vidare kommer folkmedicinen kontrasteras mot den institutionella, mer naturvetenskapligt inriktade skolmedicin som växte fram under samma tidsperiod.

Recept ur svartkonstboken

Svartkonstboken från Glava innehåller i jämförelse med andra svartkonstböcker en stor mängd recept och instruktioner explicit menade att bota boskap. Andra svartkonstböcker såväl som folkmedicin i stort har istället ett tydligare fokus på sjukdomar och åkommor hos människor. Botemetoderna har dock inte skiljt sig åt särskilt mycket utifrån huruvida det är en människa eller djur som ska botas⁴⁶ men det är ändå en anmärkningsvärd skillnad. De explicita skillnader i behandling för djur jämfört med människor som förekommer i svartkonstboken är främst dosering av medicin, då boskap i allmänhet ska ges en större dos än människor.

Tobak utgör en del av botemedlet som ska användas ”När en ko intet vinner”⁴⁷. Tobaken ska kokas i vatten varav en tredjedel ska kogas bort och därefter ska blandningen silas på både morgon och kväll. Kon ska därefter tugga på en ”trä spesta”⁴⁸, vilket utifrån kontexten verkar vara ett annat ord för speta, sticka eller flisa. Tyvärr är detta en av de mer svårlästa texterna i boken och det har därför varit svårt att utläsa vad sambandet är mellan tobaken och träet.

För flera problem och åkommor lyfts olika slags droppar som hjälpmedel. I många fall är det oljor som ska användas. Hur de ska användas skiljer sig åt. Russinolja ska drickas av både

⁴⁶ Tillhagen, s. 46

⁴⁷ O33, [5V]

⁴⁸ *ibid.*

människor och boskap vid förstoppning⁴⁹. Enbärsolja som droppas i ögonen hjälper när man har ont i ögonen⁵⁰. Vilket problem det ska hjälpa mot är svårt att utläsa men okokt linolja ska röras ihop med ett slags pulver för att på något vis hjälpa kor⁵¹. Pepparmintolja används för matkramp. Fem droppar ska intagas, gärna tillsammans med brännvin eller konjak.⁵²

På samma sida finns två texter med rubrikerna ”Till hästarna” och ”Till svinen”. Åt hästarna ska tre stop rågmjöl kokas var tredje dag. Fler steg följer därefter men är svåra att utläsa. Enligt de tidliga instruktionerna kommer processen dock ta 20 dagar totalt. Ingen del av texten verkar innehålla vad receptet är till för men eftersom det tar så pass lång tid att framställa har det med stor sannolikhet att göra med sjukdomsförebyggande eller någon vanlig, men inte särskilt allvarlig, åkomma. I receptet för svinen listas två ingredienser, vilka båda anges kosta 25 öre. Ingredienserna verkar vara två variationer av samma sak, eftersom det endast är de första orden som skiljer sig åt. Det rör sig om en ”krut”-variant och en ”peppa”-variant. En halv tesked av vardera ska användas men även i det här fallet står inte skrivet vad användningsområdet är.⁵³

För att bota kvarken på hästar redogörs ett mer utförligt tillvägagångssätt för. En jungfru sirap och ett kvarter mjölk. Mjölken ska värmas men inte till den grad att den kokar. Därefter ska den slås i sirapen och blandas ordentligt. Hästen ska få blandningen direkt efter och därpå bli bättre.⁵⁴ Överlag är det en av de tydligare skrivna texterna, vilket delvis är till följd av att texten är en av de senare i boken som är skrivna med tydlig handstil och enhetlig stavning. Delarna som idag kan vara svårtolkade är orden jungfru och kvarter, vilka båda är enheter för att mäta volym. En jungfru är ungefär åtta centiliter och ett kvarter är knappt 33 centiliter. Det vill säga, vilket är mer relevant för receptet, en jungfru är en fjärdedels kvarter.

⁴⁹ O33, [6R]

⁵⁰ Ibid

⁵¹ O33, [30R]

⁵² O33, [23R]

⁵³ O33, [29V]

⁵⁴ O33, [35R]

Utvecklingen av folkmedicin och skolmedicin

Under perioden svartkonstboken skrevs, ca 1850-1920, skedde stora förändringar inom såväl folkmedicinen som skolmedicinen. Förändringarna som skedde innebar att skolmedicinen i större utsträckning började likna den vård som finns idag och att folkmedicinen praktiserades allt mindre. Särskilt intressant är därför att lyfta den medicinhistoriska kontext i vilken svartkonstboken skrevs, eftersom boken har så starka kopplingar till den äldre läkekonsten och folktron. Utgångspunkten för strukturen av följande del har varit den historiska överblick över folkmedicin och skolmedicin som skildras i SOU 1989:60 men även delar av *Glava Socken. I forntid och nutid* och *Folklig Läkekonst* som ytterligare bidrar med att koppla svartkonstboken till denna contextualisering inkorporeras.

Sedan en lång tid tillbaka har det funnits en tydlig koppling mellan magi och medicin.⁵⁵ Brytpunkten för när de stora medicinhistoriska förändringarna började ske var mitten av 1800-talet, mer specifikt omkring 1860. Innan dess var den stora distinktionen mellan vad som kom att bli folkmedicin och skolmedicin främst mellan botande och forskning. Även de utbildade läkarna som arbetade med läkekonst använde många utav folkmedicinens praktiker. Skolmedicinen hade istället en tydligare akademisk och teoretisk inriktning. Innan denna brytpunkt fanns även en åtskillnad mellan de medicinska och kirurgiska verksamheterna.⁵⁶

Förändringarna som skedde omkring 1860 innebar främst två saker som är relevanta att lyfta här. Den första är att skolmedicinen fick en starkare naturvetenskaplig anknytning och specialiseringar inom medicinen började växa fram. Den andra är att skolmedicinen fick allt större inflytande i förhållande till folkmedicinen.⁵⁷

I *Glava Socken. I forntid och nutid* nämns väldigt lite om vård och läkekonst under perioden. Vissa sägner om olika botemetoder beskrivs men utöver det finns enbart ett kortare stycke om trefaldighetskällan i bygden. Denna fungerade i äldre tider som en offerplats med hälsobringande vatten varifrån bygdens äldre hämtade hem vatten i flaskor. Från någon gång under mitten av 1880-talet övergick källan till att bli en plats där invånarna kunde bada och hämta vatten som skulle hjälpa för de flesta sjukdomar. Under åren 1898-1899 fanns även en provinsialläkare i bygden som under sin verksamma tid besökte källan en gång i veckan och erbjöd konsultationer

⁵⁵ Tillhagen, s. 6ff. Se även SOU 1989:60, s. 168

⁵⁶ SOU 1989:60, s. 167ff

⁵⁷ *ibid.*

kostande 50 öre.⁵⁸ Vad gäller folkhälsa mer allmänt i Glava finns flertalet protokoll från sockenstämmor som skildrar alkoholismen i bygden och de åtgärder som vidtogs av kyrkan för att motverka denna. I *Glava Socken* står att ”Superiet och lönnkrograrna är det ständigt återkommande bekymret för kommunens ansvarskännande medborgare.”⁵⁹ Därefter citerar protokollet från sockenstämman 1853 vilket lyder ”Hela församlingen var av den mening att superiet borde förminska och lönnkrogeriet alldeles utrotas”⁶⁰. Åtgärderna som vidtogs följde i stor utsträckning förordningarna från Kungl. Maj:t som utkom under perioden men sockenstämman beslöt även om ytterligare insatser för att minska försäljningen av alkohol som förekom inom lönnkrogeriet.⁶¹ Alkoholismen i bygden verkade dock inte betraktas som en fråga om hälsa utan rörde sig snarare om dålig sed, varför det var en relevant fråga för kyrkans män. Huruvida denna uppfattning hade förändrats eller ej vid tiden hembygdsföreningens bok, vilken utgavs 1936, framställdes är svårare att avgöra men eftersom superiet lyfts i samband med andra uttryck för ”dålig sed” verkar föreställningen åtminstone inte förändrats radikalt.

Slutdiskussion och sammanfattning

Avslutningsvis följer härnäst en sammanfattning av uppsatsens mest centrala delar samt en diskussion kring dessa med utgångspunkt i och återkoppling till uppsatsens frågeställningar.

Undersökningen har utgått från tre teman för att belysa olika aspekter av innehållet i svartkonstboken från Glava. Dessa är materialitetens magiska kraft, ordets magiska kraft samt folkmedicin och skolmedicin.

Inom det första av dessa teman lyfts främst delar av svartkonstboken som berör föremål och platser, vilka alla har en stark anknytning till vardagslivet. Genom att synliggöra hur de magiska redskapen i stor utsträckning var vardagliga föremål konkretiseras magins roll inom vardagslivet.

Det andra temat är inriktat mot magiska ord. Under denna kategori diskuteras bland annat magins religiösa aspekter men även namnens magiska kraft och tilltron till magin som grundläggande för dess verkan diskuteras. Att diskutera och kontextualisera de magiska orden de

⁵⁸ Glava Hembygdsförening, s. 121f

⁵⁹ Glava Hembygdsförening, s. 109

⁶⁰ *ibid.*

⁶¹ *ibid.*

dolda antaganden och föreställningar som inte förekommer explicit i svartkonstboken. Vidare bidrar detta, genom att koppla samman relevanta aspekter ur sekundärlitteraturen, till en mer nyanserad och i människors vardagsliv grundad förståelse av den boteverksamhet som de kloka gubbarna och gummorna ägnade sig åt.

Tredje och sista delen redogör för ett urval av de recept som finns nedtecknade i svartkonstboken. Vidare skildras den parallella utvecklingen inom folkmedicinen och skolmedicinen som skedde under den berörda tidsperioden. Detta avsnitt bidrar med en fördjupad förståelse för den medicinhistoria kontext inom vilken svartkonstboken framställdes.

Kontextualiseringarna som gjorts har varit kopplade till såväl lokala som nationella och, i viss utsträckning, transnationella strömningar och tendenser inom den folkliga läkekonstens och folktrons historia. Den lokala kontexten har utgjorts av orten Glava med särskilt fokus på de industriella, kulturella och religiösa verksamheterna. Distinktionen mellan den nationella och den transnationella kontexten har bitvis varit tvetydig. Detta är eftersom folktro och folkmedicin inte förhållit sig till de nationella gränserna, utan har i mångt och mycket skapats som en bredare Nordisk folktro och folkmedicin. Den strikt nationella kontextualiseringen har främst rört skolmedicinens utveckling, då denna i stor utsträckning varit anknuten till statliga institutioner. Utöver det har nationsbegreppet inte använts i texten utan distinktionen har snarare gjorts mellan det lokala perspektivet, utifrån Glava socken, och ett mer övergripande allmänt Nordiskt perspektiv.

Sammantaget ger undersökningen en mångfacetterad skildring av vardagslivet i Glava Socken. Genom svartkonstboken synliggörs hur föreställningar om hälsa, andlighet och materialitet samspelar utifrån de traditioner som fanns inom folktron och läkekonsten såväl som utifrån de förutsättningar som fanns för livet på landsbygden. Genom kopplingen till vardagslivets sfär synliggörs magins funktion inom det djupt mänskliga fenomenet att vilja få någon slags kontroll över livets oberäkneliga aspekter som annars ställer människor handfallna inför utmaningar som ställs gentemot den egna kroppen och hälsan.

Käll- och litteraturförteckning

Broberg, Gunnar, Wikander, Ulla & Åmark, Klas. ”Förord: Att skriva historia underifrån”. I *Tänka, tycka, tro. Svensk historia underifrån*, Broberg, Gunnar, Wikander, Ulla & Åmark, Klas (red.), 7-12. Stockholm: Ordfronts förlag, 1993

Glava Hembygdsförening *Glava Socken. I forntid och nutid*, 1936

Lid, Nils. (red.). *Nordisk Kultur XIX: Folketro*. Köpenhamn: J. H. Schultz förlag, 1935

Löwendahl, Lena. *Med kroppen som instrument. En studie av new age med fokus på hälsa, kroppslighet och genus*. Lund: Studentlitteratur, 2002

Schön, Ebbe. *Folktrons år*. Andra upplagan. Stockholm: Rabén Prisma, 1996

Schön, Ebbe. *Häxkonster och kärleksknep*. Stockholm: Carlsson Bokförlag, 2008

Tillhagen, Carl-Herman. *Folklig Läkekunst*. Andra upplagan. Stockholm: LTs Förlag, 1962

Qvarsell, Roger. *Vårdens idéhistoria*. Stockholm: Carlsson Bokförlag, 1991

Otryckta källor

Svartkonstboken O33, Originalsamlingarna, Folklivsarkivet i Lund

Bilaga

Transkribering av Svartkonstboken O33 i Folklivsarkivet i Lund

[1R]

att sätta bort värk och veder
möda binl om varken en natt
med en segell garns tråd eller
ett annat segellgarn gack
sedan bort om margonen och
gräf ner dätt i jorden i och säg
här sätter jag min värk och
plåga Rygg värk tand vark
flöd vark och weder ott att
han skall dödas i jorden i
namn faders och sam och dere
helige andars namn amen

Läs Dätta 3 gånar

[1V]

[2R]

för itt och vark
Jesus förlaf mad hans Mackt
och kraft skall jag förbjuda
itt och ros bordt driva af vad
Lem dett vara må af vad farg
han är skall itt och ros vara bor?
drina i guds faders söns och den
helige andas namn Amen
I jenom detta deras makter och
kraft och konliga Majestäds
och alla helige änglar och
atecklar kraft be svar jag dig

itt och ros vark och vända att
vika från denna Jesus Christi
tjänare ^{NN} skall aldrig mer känna
dett i någon lem på hela kroppen
detta be fallar jesuschristi
egen af bild Amen

[2V]

För vårter och Litoner
Salvats spirtus olja 12 öre

[3R]

graf Ner på skyrkegå

den

Teneta abenedika areba satania
Etator Belsebub Lusse färd
Belialg och Retas med alla onda
andars med hafvandes konst
Och Djefvulens till skyndelser
af vad namn dätt vara må skola
varda från mig bort drifne
och her med i jorden Nedsatte
och dödade intill vardenes
ända dätta befaller jesu
kristi egen af bild och i dätt
kars fäste jesu namn för
för bjudes alt ondt amen
(olika tecken)
Ske alt så amen

[3V]

Att sätabort på kyr graf
Tene ta abe ne dika are bo

sata nia Etator Belse bub
Lussefärd belialg och aster
öfver och med alla onda andars
medhafvandes konst skola
Warda från mig bort drifne
och dödas i jorden i spiritus
silo sankto amen och i dätt
kars fäste jesu namn
föer bjudes alt andt amen amen
(tecken, vissa samma som tidigare)

[4R]

graf

Till en god helsa och beskydd
för mig Lars Svensson mot alla
Djefvulens och onda mäniskors
och tral doms till skyndelser af
vad namn dätt vara må Nedsäter
jag på denna draf att dätt skall
dödas i jorden i spiritus silo
sankto och i dätt kars fäste jesu
namn för bjudes alt ondt
[tecken] ske alt så

[kors] amen amen

Dätta läses 3 gånger när dätt
Nedsätes

[4V]

So osä ta bort på Kyr
Alla Djefvulens till skyn
dels af vad namn och beskaf
ven het dätt vara må Nedsäter
jag här att dätt skall dödas i

jorden och dätt skall ske i spi
ritus silo sankto amen

[5R]

[5V]

När en ko pisa blod
Så skall man koga kaffe
Böner tappen tila rotså
Kallas blod urter lika mycket
af vad dära

När en ko intet vinner
Togga Drok
Så skall man taga 20ort
(kladd) kadus tobбак kogas
I 3 qvatter vatten odätt enna
qvatter skall kogas bort
o sin skall dätt sila bort
tobbaken dätt enna omm
mar gonnen dätt ena om
qvällen osin skall koen
Togga
O Mörkt på en trä spesta

[6R]

Rfe kolikdroppar
Tinogttura su?ini aromtika
dosis 30 droppar

Rfe äkta blandad rökelse
Rfe
för både falk och krätur när de

har flrstlþnig Rysin olja
för krätur en madsked
och för fölk en haf nadsked

Rfe

Enneliras olja 25ö
intages 4 dröpper
 eller 5

För skäter

Äkta dali en sektspolvor

När man hars ont i ögon
nen så skall nan dröppa

En drappa ennebers olja
i vart öga

[6V]

[7R]

Resäft

När man kramp kolig

cramp slillande drappar 75ö

När man ha dålig malust

Så skall man sköppa

Själöks Syrrap 75ö

[7V]

För Jvärk

Sol gikt mån gikt du gula jikt

du Blå jikt röda jikt du gröna

jikt du Bruna jikt du Svarta jikt du

hvida jikt jag be svar dig i vad som

Du äst vane jig gul Blå eller Röd

äntan du är i hyfvedet eller i ögonnen

eller i öronnen eller armenne eller i benne
eller i Ryggen eller i Blodetn eller i
tinderne eller i tungan vids guds faders
och sons och den helige andas vid guds
Myje stäts kraft med alla dessa ar
tiklar som jag nu i guds namn upp
Räknad hafver be svär jag dig jikt
Och vark att du nu stracks af viker
Och öfver gifver denna jesu Christi
Tjänaren nu och icke mera Bryter honnom
till vark eller pina i något leda mot
jag be svär dig gikt och och för manar dig
värk att du nu stracks ut går af
denna jesu christi tjänare NN
i namn faders och sans och den helige
andas namn amen läses 3 gånger

[8R]

gack på kyrkegården
Och läna ett ben och säg jag
begära läna detta ben till att
upp täckka den mönniska som har
gjort mig skada svep bennet I en o
bruckt lomme duck, och om ??n
qvöllen när jag lägger mig till
sängt Lägg bennet under din
höggra oron pipa och sägg jag
besvär dän anden som detta bennet
äger att han I natt fram viser
den människa som har gjort mig
skada så får du se honom I
Drömmen (linjer, ser ut som det kan ha stått något men går ej att tyda)

[8V]

Det skall bindas på dem förut kast
Jag besvär dig du orene Ande vid gud och
den heliga treenigheten jenom jenom
Christum att du viker från denna pa
son och lännar honom sin krops
helsa din gjefvul med all din makt
Binder jag med Christi kraft
att du viker från denna pa son
Och I santa Pers och i santa
Johans Namn. (linjer -"-)

Det skall brannas upp det
Nionda dynget

[9R]

Satan Notande
Med dig du orene ande bjuder
icke jag fattige syndige mäniska
utan dätt man läsa lansmitola(?)
guds vardaste san Jesus Christus
vår frälsare men son öfver dig är
en väg dig ?erre
att du skall vika från denna
manniska den samme Jesus Christi
Bjuder säger jag kan som dig
i från den höga hemmellen ned
af gron den stöt hafver han som
är alla bedröfvades glade [linjer]
hugsvallare men din till [-"-]
kommande för för skriklike
Dommare att han med els låga
Skall hömnas öfver dig och

mackt binder jag med kristi kraft
att du viker från N N och icke mig
Skadar detta befaller jesu christi
egen af bild valsinnad är min lifsfrokt
välssnad är mett blod lik som mannen
blef helbreg da genom profetens röst
så skall jag varda genom herrens ord

I 'spiritus Silo Sanctus

Amen

[10V]

för ut kast

Såsom gud fader vid den

Majestätiska mackt och hög het

vid sin högra hand intill kosset

Och vid kasset har för bjudigt

Gjefvullen lusse fard bilian

Balsebub med all sett o da och

för arliga sällskap, att de intet

få inkomma i den hemmel

som gud fader har beret till

sin boning, Vår herre Jesus

Christus steg neder af kasset

Och där med kn han all hälvet

Mackt ~~hka~~ lika så binder jag

alla tröl konst och Alla

männskors troldom konst jog

binder gjefvölen till alla sinna

forger båda svarta och blå

blackeda och grå och gula o gröna

det onda

Jag binder all, ,sam är i gjorden

och på gjorden, [linjer]

[11R]

Jag binder all det onda som är i
vatnet och på vatnet jag binder
all den sjukdom som behasskor
denna jesu Christi tjänare NN
att det onda intet skall skada
honom mer än en mus skada den
gorfastete sten som i jordene står
män aldrig går män ni skolen fly
bort till dett rom som gud
eder befalt till de dagar
komma vid danme dag då nådenes
herre Jesus Christus varda bysande
I sin heliga treenighet detta
gör jag alsammans i fadrens
kraft och sannens mackt och
I den heliandas,

I spirritus silo santus

Amen

[11V]

Jesus för lap med hans mackt och
kraft jkall jag Bort drifva alla
djefvulens till skyndelser från
denna NN du djefvull med all din
mackt skall du se jesu christi kass
och gud den helige andars dett skall
du vi ka för är du af du 10 Regementer
i Helfvelte eller du är sama Regemente
under gifven, Vår herre Jesus Christus
gick i sin välsignade ärtagård han

såg sina fiender och o vänner för sig
stå han ut Räckte sin välsignade
hand och Bandt dem alla i guds
kraftiga namn jag Binder deras
Tänder och tunga Lefver och lunga
Och all som i dem är att de efter
denna dag icke skall göra någon
skada å denna NN, SS

[12R]

Wår herre Jesus Christus Sade till
sina helige desippler frid vare med
eder den samma heliga och starka
frid Lyses och önskar jag öfver
N N= frid öfver dett kjøtt och
Blod frid öfver dig dag och natt
frid ute och inne frid öfver hela
krappen, Dätta befaller jag
Eder samtelige ander,
Och detta befaller Jesu
Christi Egen af bild
amen

Nu önskar frid öfver dett
som kjust och för darfvadt
var

[12V]

När man får vi lappa skott
Så skall man ta tre nålvel speder o
Röka sig i näsan o i monnen och sin på
Rrappen män mällt där som ä svårt
Och sin in onder fötter na och sin skall

Man ta alla tre stomparna af svålvelspederna
O lägo in under sig när man läger sig
Till sängts, ock så skall man ta
Stöfvelen på vänstra foten eller
Troskon o gnida sig på kroppen män
mäst där sam a svårt som man har
Nytjat, Och sedan skall dett
vika

[13R]

En fir kante eke pål
som skall slås ner oj dör talslen
Och skrifvas I kas på ena sidan
ock tre börrar på di andre tre sidorna
Lide hår af allihop kräturna
Och lide vid lög och stoppa i
börrarna, ~~ock sägg~~ —
fasst död och dom mig förestår
män denna pål jag neder slår
I detta falsks och kräturs
namn Och tager bort all ont
af detta hus fast en månad
och sedan ett år och sedan så
länge varden står
detta befaller Jesu Christi egen
af bild Ammen

han skall slåss ner på tre slag
man skalllam liden ck som skill
tas å ner vid raden och flägas lide

[13V]

oden för svin och andra kräturen
da skall man svålvet o olsten o vid lög

stappar ock blanda dett till samman olida

o gi dom in, ätika

När hästar eller andra kräturen har

för stöpnin så skall man taga tvålvaten

ogidon in så får di lösnin

[14R]

Da När man får bansän plagor

Då skall man ta hygge knob billa hogg iknaben

säga da ska plå da till da girsig till o känn

o din den son har kasta ut dett

[14V]

för ut kast

Så Skall man tidebost o så en stän som

en ko har skadet på o fly [överstruket] berke

o [överstruket] arre [överstruket] sil dett skall man

ha på sig så skall man freda sig

[15R]

När man bler förlammada

i på krappen så skall man sjära

nälerne på händer och fytlerna

och sjära in liten sjin flankt där

som man, är vas för lammada o ta

böra dä in i ett fruklbärande

för

träd slå en plogg uttanap samma

träd utan fore gack mäd vädrett

bort när man skall bär å detta härria

na så skall dell gå bort,

[15V]

När man får tväne sått eller
tväne sjukon så skall man taga ett
höns egg o koga i sett eget piss o kogga
dett bsa o sin skall man taga o sin skall

man

taga upp dett i gän o stika tätt mä
hol på dett o sin lägga ner dett i
gän och koga dett i gän o sin skall
man bara å dett i en myr ruga o
ta en stage ränna in i myrrugan
hol till ägggell o sin stoppa in dett
väl o tätta holet väl Sä snart
som ägggett blir upp attet så
får den sjuke sin helsa

[16R]

En Bön som Läses i ladegården
vallvardags margon, Så säg
Jungfru maria Låna mig Nycklarne
dina medam jag beder för få och
fårena mina li Hortom Balo brs som
under tomde Bräfvess och kin areba
orep qvitus Be vara mina boskap
väl för ulf och Ramn och Rofvens
Tand att ick dem skadar mer än en
jordfast sten som i jorden står men
aldrig går detta bfaller Jesu
Cihristi egen afbild Amen

[16V]

att stämna Blod
santa Per och vår herre
di gingo öfver land gorde

dammar stämde van lika så
skall dett NN blod nu
cara stäld och icke mera
rinna och dett skall sje
i guds faders och sons och
den helige andas nam

Amen

[17R]

Alla DjefvulentillSkyndelser af
vad namn dätt vara må Skall
vika från NN i fadrens Sons
Och den helige Andras namn

Dässa rader skall skrivas på en lapp

bån

o viras om ett o ha på sig om naten
och dätt skall vara hampa till dätt
och sin om margonnen när man stiger
upp så skall man gå må vädrett bort
till en jofast sten o gräfva ner dätta
bån o lapp in under stenen

Så skall man säga

Här säter jag ner min sjudom
vark och vända af vad namn dätt
vara må och dätt skall dödas

I gjorden I guds faders sans och
den heligand helige andas namn

Amen

Dätta skall man nytja när dätt
är konstigt

[17V]

[18R]

En maning

Kiryrelesen herre gud fader i
himmelen för barma dig öfver
denna Jesu Christi Tjänaren eller
Tjäna Rinna kyrielesen Christi
elesen för barma dig öfver denna jesu
Christi Tjänare N N kyrie elesen
herre helig and för barma dig öfver
denna jesu Christi Tjänare N N
Så du djefvull du skall Se guds X
och jesu Christi X och gud den helige
Andars kars X dätt skall du vika för
hvad för art du du är som hafver
gjort denna person någon Skada jnnom
Eller utom hus är du af de 10
Regementer i Hälfvette eller du är som
Rege mente under gifven eller du är den
upperste prinselpial i hälvette Luse
färds tjänare eller du är norflgga da
eller ~~du~~ väst flygande eller söder
flygande eller öst flygande eller da är I
vår eller vand

[18V]

eller du är i berg eller i dalar eller du är öfver
jord eller on der jord eller du är vind djefvull
Så kallad Troll folk och du hafver Djefvulen
på din sida så hafver jag och hon eller
han gud på sin sida som stöte djefvulen
Lusse färd bellse bub mäd all sett onda och för
argeliga sällskap att de icke får inkomma i

den himmell som gud fader har bered till
sin Boning uti så kan den sanne guden
stöte dessa foreskrifne och efter skrifne
djeftar mäd alla sina onda apelstenar
från denna bemälte jesu Christi
Tjännare af vad slag dätt vara må är du
onda mänisker är du vankästen ar du
gårdflugor är du skogsmygor är du berg
trall är du hasle moder är du hylle är du
gast eller åder gången är du vätter jord
vätter bol väler eller andra asyniska
af vad slags out dätt vara må skall
vika för guds X jesu, Christi kors X
Och den helige andas X ty jag skall

[19R]

binda dig som hafver gort denna N.N
Någon skada och dett skäll varda mäd
Dessa bånd som är mäd Guds faders högra
hand och jag för manar och för bjuder
och besvärer dig vid gud som hafver skapad
himmell och jord dett Rena och dätt orena
och jag för maner och för bjuder och besvarer
dig vid gud som hafver skapt himmet och
jord Sol och måne Planeter och alla ljusa
Stjernor och vid de 4 Elementer och vid alla
Guds helige änglar och vid de stämmande
Tor döner och Ljung der och vid de 4 Evangelister
Och vid de 12 utt valde aposttar och ord alla
heliga Profeter Patriarker och matyrer vid
alla heliga sändgs Läsningar och böner och
vid Santa bängts ödmukhet och jongfru
marie kyskhet jag förmaner och för bjuder

dem vid vår herras jesu Christi heliga
Och ärefulla födelse li dande och död
uppståndelse och hemmel fard vår
herre Jesus Christus gick i välsinade

[19V]

Örtagård han såg sinna fiender för sig
Stå han bor upp sin valsingade hand och
bant den alla i guds kraftiga namn lika
Så binder jag Djefvulen och onda människ
or alla elfver och van häster så väl som
alla andar trall och pjyske som nu
upp Räknad är som hafver gjort och
gör denna jesu Christi tjänare
N N någott ont innom eller utom
Hus i någon måtte den binder jag
med de streck och starka bånd som
Jesus Christus bant sina fiender och
O vänner jag binder deras tänder och
tunga lefver och longa mod och mål
ben och bruske minne och allt som
i dem är in varle och ut vartes nu
Och alltid att dett skall icke efter
denna dag göra dem någon skada N N
varken dag eller natt jag binder dem
mäd de band som Jesus Christus bant
judane näd i örtagården jag binder

[20R]

dem i den heliga trefaldighetens
gud faders och sans och den helige
andars Namn Amen
Nu önskas frid öfver dett som

för darvad var

[20V]

För gickt vark

Med guds faders förlaf och jesu Christi hjep
och nådiga Bistånd till att för drifva all N N
vark så hart för bjuder jag dig varken som
gud för bjuder de onde änglerna i hemmelen
och dätt skall ske i namn faders och sons och
den heliga andars namn amen Sol gitt mån
gitt du blå gitt de vida gitt da gröna gitt
Röda gitt du bruna gitt du gula gitt du grå
gitt du blå gitt du vida gitt du gröna jitt
jag beder att gud velle med sin starka
hand binda och för bjuda all N N vark
och vanda var af han kommen är och
vad sart och färg dätt vara må så att han
Nu varder döfd och bort viker från NN
för gitter och Rosen de äre för Bjudna
och skall således varda bort drifna i
namn faders och sons och den helige
andars namn Dätt befaller jesu Christi
Egen af bild amen

[21R]

En bön som läses i Ladugården
Wal borg dags margon förän solen
upp går efter följande ord och namn

En bön

Ljung fru maria läna mig nycklar
na dina medan jag beder för få
Och fårena mina att de skola varda

fri för ulfvens Ram och Råve tand
och alla Djefvulens och onda
människors till skyndelser af vad
namn dätt vara må icke mer
skada änn en mus skadar en jord
fast sten arepa orep qvitus Lj
bortom Bale bers som under tunde
Bräfves och kin i spiritus silo
Sank to amen

[21V]

[22R]

För ickt var o binda pådene
o gräfva Ner i gjorden när man
har haft lappen på sig i, dyng

Ljunfru mria gick under en
äspochstod och Suckade så Svåra
för itter och Rossen ville hånne
för störa och hånnes hyfvud sönder
slå jesus Sade gack för all Rätt
sch Statt Så skall jag signa dig
mäd ord om salsas och Sånensten
och jag döda din värk in till
varde nes ända att så skall din
NN värk för svinna som jo[överstrykning]nd
för eld och Strå för solen i Tre
fal dig hetens namn
[tecken]
WW E [kors] amen

[22V]

För maningar

Jag be svär eder orene andar alla
mäd var andra att ni vi ken från
dätta ställe ock dänna jord och lämna
dätt, oför ändrad i mina händer
dätt befaller jag eder Samtelige
andar vid allt Rätt färdigt blod
som är ut gutett från värdenes
be gynnelse till när varande dag
och stund qval och ,Pinna skala
edra ögon Blekeligen öfverfalla
och plåga eder från Solenes upp
gång till hannes neder gång och
ingen Ro eller vila hafva för du
djefvul mäd all din makt
binder jag mäd Christi kraft att
du viker här i från och alla
djefvulens till skyndelser af vad
namn dätt vara må dätta befaller
jesu, Christi egen afbild

Amen

Lässes 3 gånger

[23R]

Reseft

Sjo an ska Honole dropar

för 10 öre

dässe dröper skall man nytja för

mada ban

Reseft

Peppor Mynt olja z

– – för 50 öre

Iz 14/3,- 8 5 : –

[något ritat]

dässa dröpar kan man taga in
5 dröppar män skall taga dom
istart Brännvin eller konjack
och dätt skall nytjas för mat
kramp

[23V]

[24R]

Ware vina Worm dia balingör
en åtskilnad emellan mig och
mina o vänner och hatare Ware
däras fien skap och onska så
långt från mig som solen är
från jorden och själen från
den människa som döde igår
och tala icke idag utan däras
onska
och Elacka jorta mot mig
Warder här med begrafvett
och dödad i jorden och dätt
skall ske i spiritus silo sanckto
amen och i dätt kars fäste
jesu namn för bjuder alt
ondt Ske alt så Lars Svenson

[24V]

[25R]

När Krätur har blod pisnig
så skall man koka blod arter
o så kaffe böner till sammans

lika Mycket af vart slag oregoria
som vanligt o gi krätur en så
gäpper dätt

[25V]

[26R]

Rfresäft för flygande gitt
Cramp stillande
droppar till 75 ör
Sjö löks Syrrap 75 ör

[26V]

En Lap som skall skrivas o
Lägas i rammet om Natten
o sin skall man brän upp dene

Teneta abene dik areba satania
Etator belsebub Lusse färd belialg
och oster öfver och med alla
andars med hafvandes konst
vare från dätla ställe Bort
drifne och upp brände i Finamen
[tecken]amen

[27R]

En lap som skall ha på sig i [siffra]
dagar och sedan grava ner däm på
a läse stallen Men intett på shys
begås den

Teneta abe ne dikaareba sata
nia Etator belse bub Lusefärd
belialg och aster öfver och med

alla andars med hafvaNdes
konster [överstruket] varda döfd på mig
Lars Svensson dätta befaller
jesu Christi Egen af bild
frid öfver dett kytt och blod
frid öfver dig dag och natt
frid ute och inne att dätt
skall dödas i jorden i namn
faderns sam och den helige andars
[tecken]
Ske alt så amen amen

[27V]

Att sätta påskyrkegården
Jag be svär dig du ar[överstruket]me vid gud
och den he liga te enig heten
att du viker ~~från~~ från Lars Svensson
och lämnar honom sin krops
helsa för du djefvull med all
din mackt Bender jag med
kristi och all mackdens kraft
Ross gickt flygande vark
och djefvulens till skyndelser
af vad namn dätt vara må skall
från Lars Svensson varda Bort
drifne dätta befaller jesu
kristi Egen af bild
[tecken]

[28R]

jag besvärs dig du rme ande [överstruket]
vid den heliga tre enig het att du
viker från gustaf Svensson ok lenas

honom sinkraps helsa får du djefvull
med all din makt binder jag med
al mackdens kraft Ros gickt flygan
de ??rch ?k alla defvulens till skyn
delsar af vad namn dätt vara må
skola från gustaf Svensson vardda
?art ?sipne dätta befaller jesu kristi
egen afbild [stjärnor och kors]

att sätta på skyrkegår
den men intet man
en o intet å till

dätt här i hap män
datt skall a? sam dett
står ?å båda sidarna

[28V]

honom jag går på in vid jord
o mods var jal vika så dätt är
näd vändigt att ni kommer hittill
vosso gälper vassför hanåså
lor så dätt duges intet ned vår

Lärdom

[29R]

Fär tanvark

Te faka jätisko tan drappar

hall på en hamulsäd
också i Möllan tän derna

Matledo

Bumme rans drappo

fär 50 öre

Vagkt 5 droppo på en sarber
slit

Vänder sam sabna

shäfs Elt namono stärko

fär 75 äver

smär sig an själlora

[29V]

Till hästarna

tre stop Ragnjäl

kokas var treje dag

ok hala på i nia dyng

oh ett stop nastdyng

I skyga sju dung

Till svinen

krut anti mani am for 25 öre

peppa antimani am för 25öre

en haft teske

af vor dera fäs

[30R]

Lossen

Till kåarna ok

Om krää turen

Ett half stop

Lin frö kokos redigt

Ett fjärdels smör till
vardero ok dätt skall
Wara fast

Bo skap palfver
fär 25 öre
Och dätt rärest tillsamman
Oned alyan Ett half stap len
Olja till vor dera

Och lenn oljan skall
ej vara kakt

[30V]

Teär kaor Nar di för
sknuter i jusen
så skall man ta
Wäde sand o kaskt
Len Olja bländo
till saman
o smöra på julett

Teäbett smära med
Ljamme Därs Slalsan
Lejer man

[31R]

Ett Tämper till att
Bada Mjölken när han
är fär trällat

Och dött skall ske en Tardag
Morgan eller Söndagsmargan
för än Salen uppgår

Och denn sane jäs dätt
skall jära alt samman
och diskall gå o ta en
Eke stafner som har stått
I jorden i tre år di får
intet knyta å denn

Och sedan om Morganen
så skall man t[överstryket] den van
lige Mjälke sponnen
O Mjälka i och sedan
dikar Mjölka dem alla

[31V]

Så skall man gå bordt
till Moge darren och sätto
Dem på skamme len
och sedan skall man
skita i Mjälka spannen
och sedan skall man
hafva stafver till Ress
och Rära med den ändan
Som har vatt i jorden
och Rara af nett I spannen
Män får intet titta sig
till baka
Och sedan skall man
med den vänstre faten

och hälen sparka kull
den hela altet utom däsren
och säga däpa anden
Tre gånger) Run Fris te O Fäll)
Bäst skite af spannen men titta
Intet i dem eller till baka häller

[32R]

[32V]

[33R]

Till de skin helige
I din fromhet du Tydler men
högt Börde prisa men fast
jag är ftaländ och faligpåord
så vill jag försöka att
Rimligt bevisa att du
är en syndig krabat på
vår jord

Li Handell du alltid vill
nässta bedraga män på dant
du kallar för spasamthet
Blott du hänger med kyf
vndet vill harran beliaga
men tangarna stald på
den Rikaste lott
jag vill aldrig tro dig har
3 mycket di blänker för
än du med gärningen
ve visar din toD Så länge
da dären för tigaren

[33V]

stänger ej from hetens
fröd i ditt gärta fångno

4 du allid vill tala omgua
meriter och garn del i ögt
frå brodrn du ser
irren Bjelken i ditt eget
du icke u sliter den sist
kaptalel får vä[överstruket]aall
mer

5 strän dom öfver rimmet
jag vit att du faller den
skall du ej klaga på hægare
ort den honden man Råg arhan
skriker och gnäller och frätts i
hem med han Morar helt tort

[34R]

Hel hehet du klandra ba
Bränvinimaten fast ofta
i löndon du lardig en tår
du frosa ren dömder såsträngt
som prilatus men du äter o
syper så mycket du får

[34V]

[35R]

för kvarken på hasstar
tag sivop en jonfru och ett kvarter
mjölk man skall värmma mjylken

män intet koga den sin när man har
värm mjölken så skall man slå
henne i siroppen och svalpa det bra
och sin skall man gi hassten detta på
engån så blir han stracks bra .

[35V]

istollen

jag besvär dig du arme ande
vid den heliga Tre enig het att du
viker från Gustaf Svensson Baskop
oh lämnar dem sin krapshels
a och alla djefvulem Tellskyn
dels af vad namn dätt vara
må skallt vika från ~~Sven Larsson~~ Gustaf Svensson
lade gård och och [överstruket] Bashap
dätta befaller jesu kriste
egen afbild [stjärnor, kors, fyrkanter, kors]
ske alt så

[36R]

att sätta i stallen

jag besvär dig du arme ande vid gud
och den heliga treenighet att du
viker från denna Ladegard och
boskap och lämnar den din
krapss helsa for du djefvull med
all din makt hender jag med
all markten kraft att du vike
r från (överstruket namn) Gustaf Svensson Bastad och
hästarf mk Lemnar dem sin kra
ps helsa och alla djefvulen till
skyndelser afnad nam dätt

nära må skala från dätta [överstryket]stä
lle varda bart drifva [utsmetat bläck]tt be
faller jesu kristi egen afbild
[stjärnor, kors, fyrkanter, kors. fläck på pappret] alt så

[36V]

En lapp sam sättes i stallen
Teneta abene dika areba Sata
nia etatas beliebub Lussefärd be
lialg abastar äfver och med
allo ändar med hafvandess
kanstar ock alla Djefvulens
tell skyndelser af vad namn
Dätt vara må skall vika från
Sven [överstruket] Larssons Bastad och
kreatur Datta befaller
jesu kriste Egen afbild amen
[tecken]
amen amen amen X

[37R]

att sätta i stallen
jag besvär dig du arme ande
vid den helia tre Enig het att du
viker från dene kreatur och
boskap och lämnar dem sin krap
s helsa får du Djefvull mäd all din
mackt binder jag mäd all mackten
s kraft att du afviker får alla
djäfvulens till skyn delser af vad
namn dätt vara må skall från
dätta ställe ock och Ladågard
varda Bart drifne dätta be

faller jesu kristi Egen afbildamem

[tecken, kors] amenamenamen

[37V]

[38R]

Att sätta i kräturs [överstruket] husen

Teneta abenedika arebe satania etatar

Bessebub Lusse färd Belialg och astar

äfver ock med alla andars med hafvandes

kanster vare däfde mett namn amen

jag be svär dig du anne [överstruket] ande vid

den heliga tre enig het att du viker från

dätta Ställe ack denna jard och Sven Lars

sons hästar ok budskap och Lämнар

dem Sin sops helsa Dessa Du Djefvull

med all din makt binder jag med all

maktens och Mari jeställem kraft

att du veiker her i från ock alla

Djefvulens till Skyndelser af vad nam

Dätt vara må sk all vika her ifrån

Dätta Ställe ak Desse kreatur dätt

befaller jesu Christiegenafbildamen

[tecken]

[kors] halfer statt upp halfer statt upp amen

amen X

[38V]

Resäfl

Kramp stillande drapper

[överstruket] till 75 öre

Lj5löks syarop för 75 öre

[39R]

jag aktar hvarken svad eller skatt

[fyra rader av tecken/bokstäver]

der till var du minu hjelpare

[tre rader av tecken/bokstäver]

Belsebubs

boiba er wad

[39V]

[40R]

för hässtar

när Di har sjuka

så skall man gi dom heper

9 Ante mo ni gom

[40V]

för Tjufvar ett Drömme Läg

Desse bakstäfver onder dett

hufvödt när du söfver i dett hogra

öra

J. m. h. C. e. b. g. C.

n at. C. J. L. b. r. a. antom

ett annat

[tecken/bokstäver] A S Strusto

[tecken/bokstäver] A S Stursto

Datta Läges under hufvedett att sova på

[41R]

att döfva våld eld

Skrif dessa bak stäfver påen

Spån och kassta den i genom eldne-

[tre rader av tecken/bokstäver]

[41V]

(ser ö fer

Jag (Dig NN jag ser under dig NN ock

nu binder jag dig mad dett båndt

som jesus Christus bandt alla djeflar

I Hälvetet var es de skola äta dett

kött och drecka dett blod och låt

mig vara med frid och ro i guds

~~faders~~ faders och sons och den helian

namn Amen des

ett annat

NN dinna krafter skola på

denna stunden vara mig så under

gifena som en för domd människes

sjel i Hälvetet ~~var~~ är alla

Hälvets gjeflar undergina

i fannes namn skola dina krafter

i från dig tagne vallda på denna

orten skall du ingen makt hafa

Romade Amateus

Rätterlig mafslsnepe

Betyga Her Swnesm

i TrosTmo Tamp

[42R]

[42V]

[43R]

för Svin

So stikerod ålans rod

angelike rod bore röder

hocko den i sönder och blanda dett

i svinen daliga dreck

~~~~~

Nar svinen är för Sommada

i bak delen

antemoni om o svålvd

o komfott

[43V]

bindes på sin halsen för tan vark

SSS. E.S.W .O.W.M F.

F. I. G. F. T. S. A. A. M. E. N.

A M. E. N. A. M. E. N. [stjärna]

[stjärnor, fyrkanter, kors]

SSS bindas på om halsen för tan vark

~~SSS E. S. W. O. W. M. F.~~

Lägas isammans och ha dett på sig

i 3 dagar och sedan skall dett upp brän

nas

ett annat för tan var som skall

man ha på sig i 3 dagar

Om allas gjeflars pina [tecken]

j. g. mig: + a tand J: våld

[tecken] mig S n [tecken]: stäld. J

alla dinflars namn +

att man skall gå upp ensåndagsmagon och

säga sässaorden och själv upp en töras vi ett friskt

[i marginalen:bärno Trad]

~~~~~

att som jag är skqsennoch väntar mig
intet bot för än jag kommo i
jordt så har jag gjordt både öfver mig
och onder mig och väntar mig bot
i guds faders och sons och den helian
namn lä3 ganger Oas

[44R]

för län vark
Jag bu Törne tag ut af vi benna lröd och proga
Tän denna mäd till Blods gör q stocken
Spettar af Träd Lagg dem
i handen spotta blodet på den öfver
all gack sedan bort och sätt dan i en
spricka på ett Träd eller vägg Räkna
och för varje speta du in sätter säg
här sätter jag SS Tanda vark i namn
faders Sons och den helige andes namn
Amen. Räkn sedan alla spetarna
7 gangar och för varje gång skrifves
ett kan om en Speta, Speta?
skall ut g?va en
sk?okett af kasset S [bokstav]
på så sätt X Sedan Läser man
Dem efter på fäll att ett
av daktigt fader vår

[44V]

all i orning Till men har skrifvitt
kas vår Speta Spetlms skall ut
göra ena [snirklig linje/bokstäver]e
streckett af kasset pa sa sätt X
Sedan Läser man dem efter på

sällett ett an dägtigt fader ~~vår~~
vår [snirklig linje]

[45R]

[45V]

JP Dina kraftar skola på denna
stunden varda mig så under gifna
som en för dömd mäneskes själ i
Hälfvette, är alla hälfvetes
Djefar under gifen och i fannes
namn skola dina krafter i från
dig Tagne varda på denna orten
skall du ingen mackt hafva,
Romade amatus Balobers som under
temde Bröfves och kin

[46R]

att freda sig
så säg jag ser öfver Dig JP jag ser
under dig JP och jag Binder dig med
Dätt Bånd som Jesus Christus
Bandt alla Djefar i Helfvette var
est de skola äta ditt kött och
drecka ditt Blod och Låt mig
varda med frid och Ro i namn
faders och sons och den helige
andars namn i spiritus silo sancktt

Amen

[46V]

[47R]

att tappa Räfven på en Pason
Tag af Par sonens Träck gack sedan
till kyrkogården och tag jord på
en graf och säg jag tiger jord på
denna graf till att binda den NN
Röf och tag så li te gäst och
blanda det tillsammans gack
sedan Bart till ett frucktbäran
de Träd och måla upp ett
beläte mäd krida och säg här måler
jag upp den för bannade
människan NN som har gjort mig
skada och ba? a in honom då säker
i Trädett och slå en plogg utan för af
samma träd och säg i alla Tasende
Djeflars namn slår jag in denna plog 3
slag till att Täppa Röfven på den för
bannade manniskan NN så får han för
stöppning och icke Lösning för än han
beder om förskoning, för än solen upp
går detta skall ske en torsdags
margin

[47V]

Tenetaabenedikaarebasataniaetator
belsebub lussefärd belialg och aster
afer och med alla andars med hafvandes
kanster vare däfdå fu och i spiritus silo
son elrte amen och i dött + kars fästejesu
namn för bjudes alt ont från Denna
jord och dätta ställe dätta befaller
jesu Chrusti egenaf bild amenamen

amen [kors]

Holfer statt upp hulfer stttenn fördu
Djefvull med all din makt binder jag
med all mackdens kraft att du viker från
dätta ställe och lämnar desse kretur
sin krps helsa och dätt skall ske i santo
Pers och sante johan namn [tecken]K
[stjärnor och kors]amen

[48R]

jag besvär dig du orene ande vid
den heligatre treenighet att duviker
från dessa boskap och dätta Sven Lars
son ställe ochjordocho lämnar dem
sin kraps helsa inamn falsastka
nm för du djefvul med all dinmack
~~br~~jag binder jag Christi kraft att
du viker härifrån ty alla djefvulens
tillsjyndelser afvadnamn dätt
varamå skall vika från från Svens
Larsson jord och boskap och icke skadar
mer än en en mus skan skada en
jord fast sten dätta befäller jesu
Christi egenafbild ske alt så amen
[tecken]

QWEamen

och herigenom Djefvulens tillsjynder
vard bort drifna

[48V]

Per Jönssen Wenestad

[brev]

Sol jkt mån jkt du gula jikt du Blå jikt du Råda
jikt du gröna jikt du Bruna hikt du Swarta-
jikt du hvida jikt jag beswär dig i wad som a
du ärt wanelig gul Blå eller Röd äntan du är -
i hufvud eller öganen eller i ånonen eller i armarna
eller i benen eller i Ryggen eller i Bloden eller i Söndeme
Eller i Tungan vid guds faders och sons och den helige
andes vid guds MajeStåts kraft med alla dessa
arTicklar som jag nu i guds namn uppRäknat
hafvar beSwär jag dig jikt oc di wärk att du nu
Stracks afviker och öfver Gifver denna jesu Christi
Tjänarm nn och icke mera Bryter honom
till wärk eller pina i någ all Leda mat jag beswär
Dig jikt och och för manar dig wärk att du nu
Staks ut går af denna jesu Christi Tjänare n n
i namn fader och Sons och den helige andes no
namn amen Läses 3gångar

[brev2]

sätt som jag sitter, eller liger, eller går så sticker
dett till än i ryggen, höfterna, låren och smal-
benen men värst i ryggen och höfterna. alltid
myrler dett så att jag är alltid trött och tong i
lemerna u än med farselig trög öppning och
väderspänningar så att vädret vinner antan opp
eller ner och oppkastning emellanåt
jag önskade om jag kuknde fa någon lycqe till den
verk som består i ytre kroppen, så att jag kunde få
Hvila och sömn! värken i magen med väderspänni
kolik och trög öppning, den sjukdom har jag sökt många
doktorer för men allt förgäves.. Bada och dricka bröna
har di årdnerad, Min kära Per Persson var snäll

och årdnera något som drifver ut varken om Möjeligeta i

Wänligen

Sven Nilsson